

APSTIPRINĀTS
ar Vides ministra
rīkojumu Nr. .
2008. gada .

Vilka (*Canis lupus*) aizsardzības plāns

V. Vītolas foto ©

Izstrādātājs: Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava”

Autori: Jānis OZOLIŅŠ, Agrita ŽUNNA, Alda PUPILA, Guna BAGRADE un
Žanete ANDERSONE-LILLEY

Salaspils
2008 (2002)

Satura rādītājs

KOPSAVILKUMS	3 lpp.
SUMMARY	5
IEVADS	7
1. SUGAS RAKSTUROJUMS	8
1.1. Sugas taksonomija un morfoloģija	8
1.2. Sugas ekoloģija un biotops	10
1.3. Sugas izplatība	18
1.4. Sugas apdraudētība	22
1.5. Pašreizējā sugas izpēte un monitorings Latvijā un ārzemēs	22
2. SUGAS UN TĀS BIOTOPA IZMAIŅU CĒLOŅI	24
2.1. Sugas populāciju ietekmējošie faktori	24
2.2. Sugas biotopu ietekmējošie faktori	27
3. SUGAS UN TĀS BIOTOPA PAŠREIZĒJĀ AIZSARDZĪBA	29
3.1. Tiesiskā aizsardzība	29
3.2. Sugas un tās biotopa aizsardzības pasākumi	30
3.3. Sugas aizsardzības plāna saistība ar citiem sugu un biotopu aizsardzības plāniem	30
3.4. Pašreizējās aizsardzības un Sugas aizsardzības plāna ieviešanas riska analīze	30
4. SUGAS AIZSARDZĪBAS PLĀNA MĒRĶIS UN UZDEVUMI	32
5. SUGAS UN TĀS BIOTOPA AIZSARDZĪBAS PASĀKUMI	33
5.1. Likumdošana un dabas aizsardzības politika	33
5.2. Sugas aizsardzības pasākumi	34
5.3. Sugas biotopa aizsardzības pasākumi	34
5.4. Sugas izpēte un monitorings	35
5.5. Informēšana un izglītība	35
5.6. Pasākumu izpildes pārskata tabula	35
6. SUGAS AIZSARDZĪBAS PLĀNA IEVIEŠANA	37
7. IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS	39
8. PIELIKUMI	43

Kopsavilkums

- **Aizsardzības politika**

Sugas aizsardzības plāns ir izstrādāts saskaņā ar Sugu un biotopu aizsardzības likuma (izsludināts 05.04.2000.) 17. panta prasībām un paredzēts vilku ilgtermiņa aizsardzības nodrošināšanai Latvijā un Baltijas populācijā. Plānā ietverta stratēģija vilku populācijas saglabāšanai un apsaimniekošanai, bet aizsardzības prioritātes un veicamie uzdevumi jāpārskata un jāaktualizē ne retāk kā reizi 5 gados.

- **Populācijas stāvoklis**

Latvijā dzīvojošie vilki pieder Baltijas populācijai, kas ir apmēram 3600 indivīdu liela, taču nevienmērīgi izplatīta. Latvijā vilki biežāk sastopami valsts rietumu, ziemeļu un austrumu daļās, bet reti tie ir valsts centrālajā daļā. Pēdējā gada oficiālās uzskaites kopsavilkumā uzrādīts apmēram 600 indivīdu. Vilku skaits un izplatība valstī ir salīdzinoši nemainīga kopš 21. gadsimta sākuma

- **Stāvoklis likumdošanā**

Īpaši aizsargājams ierobežoti izmantojams dzīvnieks. Saudzēšanas laiks no 1. aprīļa līdz 14. jūlijam. Lielāko pieļaujamo nomedīšanas apjomu nosaka un tā izpildi uzrauga Valsts meža dienests. Tūlīt pēc vilka nomedīšanas medību vadītājs sastāda vienota parauga aktu. Medību produkcijas un trofejas ieguvējam tiek izsniegta limitēto dzīvnieku medīšanas atļauja, kurā saskaņā ar minēto aktu reģistrē ziņas par nomedīto indivīdu. Par nelikumīgu vilka nomedīšanu (t. sk. neregistrēšanu pēc nomedīšanas) vainīgajam var piespriest administratīvo sodu. Vilku aizsardzības plāna pirmo versiju (Ozoliņš un Andersone 2002) 2003. gada 28. aprīlī apstiprinājis Vides ministrs ar rīkojumu Nr. 121., un pamatprincipos tā ir ieviesta.

- **Saglabāšanas mērķis**

Saglabāt Latvijas vilku populāciju vismaz 300-500 indivīdu robežās neierobežoti tālā nākotnē, nodrošinot Baltijas populācijas nepārtrauktu areālu Latvijas teritorijā. Saglabāt augstu vides bioloģisko ietilpību un sugas dabiskās ekoloģiskās funkcijas ekosistēmās.

- **Saglabāšanas prioritātes**

Galvenā uzmanība jāveltī Baltijas populācijas kopējam stāvoklim. Jāuztur pastāvīgi kontakti ar vilku speciālistiem kaimiņvalstīs un jāizmanto jaunākā un kvalitatīvākā informācija par skaita un izplatības tendencēm populācijā kopumā. Jāveic nepārtraukts Latvijas populācijas monitorings, īpašu uzmanību veltot demogrāfiskajiem rādītājiem, kas nodrošina skaita atjaunošanos. Jāuzlabo plašas sabiedrības (īpašas mērķauditorijas – zemnieki, mednieki, mežsaimnieki, skolēni) zināšanas par sugas ekoloģiju, apdraudētību Eiropas mērogā un iespējām mazināt postījumu risku. Jāseko sabiedrības attieksmei un jāanalizē atšķirīgi viedokļi.

- **Veicamie pasākumi**

Turpināt lielākā pieļaujamā nomedījamo vilku skaita noteikšanu un izpildes uzraudzību medību procesā. Pasākumu izpilda Valsts meža dienests.

Ja Latvijas mērogā tiek konstatēta vilku populācijas samazināšanās, kopējā limita ietvaros noteikt lokālus un sezonālus medību ierobežojumus vai aizliegumus medību platībās (rajoni, mežniecības), kur vilki ir reti vai arī to izplatībai un populācijas blīvumam ir īpaša nozīme vienotas Baltijas vilku populācijas pastāvēšanā un stāvokļa uzlabošanā, ja vien tas šajās teritorijās nav saistīts ar būtiskiem zaudējumiem lopkopībai.

Pastiprināt kontroli par vilku medību atļauju un medību trofeju tālāko apriti pēc dzīvnieku likumīgas iegūšanas

Jāīsteno individuālo un bara teritoriju pētījumi ar telemetrijas metodēm.

Sugas vajadzības plašu teritoriju izmantošanā jāņem vērā, veicot ainavu ekoloģisko plānošanu un ierīkojot transporta maģistrāļu šķērsošanas vietas dzīvniekiem.

Jāpaplašina pētījumi par vilku ietekmi uz upuru populācijām.

Jāturpina populācijas demogrāfijas pētījumi, rezultātus izmantojot populācijas dzīvotspējas analīzei.

Jāturpina sabiedrības attieksmes pētījumi.

Jāturpina mednieku iesaistīšana lielo plēsēju monitoringā un lēmumu pieņemšanā par medību ierobežošanu lokālā līmenī.

Regulāri jāinformē sabiedrība par sugas stāvokli, apsaimniekošanas gaitu, zinātnisko izpēti un postījumu samazināšanas iespējām.

Nākošā rīcības plāna aktualizācija veicama 2014. gadā.

Summary

- **Conservation policy**

The species conservation plan has been produced in accordance with the requirements of the paragraph 17 of the Law on Species and Habitat Conservation (in force since 05.04.2000.) and is meant for sustainable management of wolves in Latvia and in the Baltic population. The plan includes a strategy for conservation and management of the wolf population while conservation priorities and tasks are to be reviewed at least once every 5 years.

- **Population status**

Wolves inhabiting Latvia belong to the Baltic population, which totals about 3600 individuals with uneven distribution. In Latvia, wolves are more common in the west, north and east and rare in the central part of the country. The last official census showed about 600 individuals in total. The number and distribution of wolves in the country has been fairly constant since the beginning of the 21st century.

- **Legislation**

Wolf is an especially protected species that can be exploited to a limited extent. The hunting season is closed from the 1st April until the 14th July. Quotas are set and controlled by the State Forest Service. Immediately after a wolf is hunted, the leader of the hunting party makes a standardised protocol. The owner of the trophy gets a hunting permit where, according to this protocol, data on the harvested individual are written. The fine for poaching a wolf (incl. if a hunted animal is not reported) is administrative. The first version of the wolf conservation plan (Ozoliņš and Andersone 2002) was approved by the Minister of Environment on 28 April 2003 and is in principle implemented.

- **Conservation objective**

To maintain the Latvian wolf population of least 300-500 individuals indefinitely in the future ensuring continuous species distribution in Latvia. To maintain high environmental carrying capacity and natural ecological functions of the species in the ecosystem.

- **Conservation priorities**

The main focus should be on the common status of the Baltic population. To maintain regular contacts with wolf experts in the neighbouring countries and to use the most up-to-date and quality information on the population trends in the population as the whole. To carry out constant monitoring of the Latvian population paying special attention to the demographic characteristics that ensure population's renewal. To improve public attitude (special target audiences – farmers, hunters, foresters, schoolchildren) and their knowledge of the species ecology, status on the European scale and potential ways of reducing damage. To follow up on the public attitude and analyse various opinions.

- **Measures**

To continue setting wolf hunting quota and to control hunting (to be carried out by the State Forest Service).

If a decrease in wolf population happens at the Latvian scale, it can be necessary to set local and seasonal hunting limitations or bans in those hunting areas (districts, forestry units) where wolves are rare or where their distribution or density are especially important for the existence of the continuous Baltic wolf population, unless it causes significant losses to livestock husbandry.

To tighten control over the circulation of the wolf hunting permits and trophies after the animal is legally shot.

To continue research on territorial behaviour using telemetry methods.

To take into account species territorial behaviour when carrying out landscape ecological planning and designing new wildlife crossings on motorways.

To further develop research on the impact of wolves on their prey populations.

To continue population demography studies using their results to analyse population's vitality.

To continue public opinion studies.

To continue hunters' involvement in large carnivore monitoring and decision-making process on local hunting bans.

To inform the public on a regular basis about species status, management and research and ways to reduce damage.

The next update of the action plan is due in 2014.

levads

Vilks ir raksturīgs Austrumbaltijas zīdītāju faunas pārstāvis, kas ieviesies Latvijas teritorijā, beidzoties pēdējam ledus laikmetam - pirms apmēram deviņiem tūkstošiem gadu (Tauriņš 1982; Timm *et al.* 1998). Jau kopš aizvēsturiskiem laikiem cilvēks ir uzskatījis vilku par savu konkurentu savvaļas pārnadžu medībās. Šis konflikts vēl vairāk pastiprinājās, kad cilvēks sāka nodarboties ar lopkopību. Uzbrukumi mājlopiem ir bijis galvenais vilku iznīcināšanas iemesls, kaut arī senatnē tika izmantotas arī vilku ādas un gaļa (Сабанеев 1988). Cilvēku un vilku attiecības vēl vairāk saasināja epizodiski notiekošie uzbrukumi cilvēkiem, īpaši bērniem (Корытин 1990; Павлов 1990; Jhala and Sharma 1997; Linnell *et al.* 2002).

Pirmie zinātnei izmantojamie dati par vilkiem Latvijā parādās 19.gadsimtā, kad to skaits bija ļoti augsts (Kalniņš 1943). Līdz 19.gs. beigām lielākā daļa vilku tika izmedīta. Vilki savairojās 1. Pasaules kara laikā, bet līdz 2. Pasaules kara sākumam Latvijā atkal bija palikuši tikai 17 vilki. Pēc kara vilku skaits strauji pieaudzis, pārsniedzot 1000 indivīdu. Pēc medību statistikas 1960. gados vilki Latvijā atkal nonāca uz iznīcības robežas, tomēr 1970. gadu otrajā pusē populācija pamazām atguvās. Astoņdesmitajos gados Latvijā atšķirībā no Rietumeiropas, kur vilki bija saglabājušies vairs tikai Spānijā un Itālijā, vilku skaits bija stabilizējies, un tie bija sastopami lielā teritorijas daļā. 1990-to gadu sākumā politisku pārmaiņu dēļ vilku skaita ierobežošana Latvijā dažus gadus netika veikta. Savukārt augsts pārnadžu skaits 1980.gadu beigās – 1990. gadu sākumā nodrošināja plēsējiem bagātu barības bāzi. Tā rezultātā vilku skaits atkal strauji pieauga, sasniedzot gandrīz tūkstoti. Deviņdesmitie gadi arī Eiropas mērogā iezīmējas ar vilku skaita pieaugumu un areāla paplašināšanos. Dabisku migrāciju rezultātā vilki parādās pat tur, kur to nav bijis jau vairāk kā gadsimtu - Šveicē, Francijā, Austrijā u.c.

Mūsdienās vilks tiek atzīts par neatņemamu savvaļas faunas sastāvdaļu un simbolu, un daudzas valstis veicina šo plēsēju atgriešanos. Faktiski vilki spēj dzīvot pat cilvēka ievērojami pārveidotā un blīvi apdzīvotā ainavā, taču šādos apstākļos nereti sugas saglabāšanas ideju aizēno tās izraisītie konflikti, sākot no mūsdienās nepamatotām tomēr reāli pastāvošām bailēm par cilvēku drošību (Linnell *et al.* 2002) un beidzot ar ievērojamiem zaudējumiem lopkopībai. Tādēļ stabila un sekmīgi aizsargāta vilku populācija mūsdienu izpratnē ir ne tik daudz neskartas dabas, bet drīzāk labi izveidotas un sekmīgi vadītas dabas aizsardzības sistēmas simbols. Šādas sistēmas pamatā nav aizsargājama teritoriju tīkls, kas lielo plēsēju gadījumā nevar nodrošināt populācijai nepieciešamo platību, bet gan pasākumi cilvēku un vilku līdzāspastāvēšanas atvieglošanai. Latvijā atbilstoša normatīvo aktu un sugas apsaimniekošanas sistēma, kas varētu reāli samazināt vai pārtraukt vilku medības, ja parādītos draudi to populācijas ilglaicīgai pastāvēšanai, tika izveidota 2004. gadā.

Kopš deviņdesmito gadu beigām, kad Latvijā uzsākta vilku izpēte, sugas stāvoklis nav pasliktinājies. Pētījumos iegūtās zināšanas kopā ar informāciju no citām valstīm kļuva par labu priekšnoteikumu zinātniski pamatotiem sugas aizsardzības pasākumiem. Vilku saglabāšanas plāna pirmais uzmetums izstrādāts 2000. gadā. Šī dokumenta papildinātu versiju (Ozoliņš un Andersone 2002) 2003. gada 28. aprīlī ar rīkojumu Nr. 121. apstiprināja Vides ministrs, un nekavējoties tika uzsākta pasākumu ieviešana. Plāna savlaicīgās izstrādes un sekmīgās ieviešanas rezultātā Latvijā ir izveidota nomedīto vilku uzskaites un izpētes sistēma. Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā 2004. gada 1. maijā Latvija attiecībā uz Eiropas Padomes Sugu un biotopu direktīvas 92/43/EEC prasībām vilku aizsardzībā kļuva par tā saucamo ģeogrāfisko izņēmumu – no direktīvas II un IV pielikuma suga tika pārcelta uz V pielikumu, kas nozīmē, ka valstī drīkst notikt vilku medības ar direktīvā neaizliegtām metodēm, ja vien tiek nodrošināts to monitorings un labvēlīgs aizsardzības režīms. Plāna atjaunošana tika paredzēta 2005. gadā, taču veiksmīgā tā

ieviešana un aizsardzības pasākumu sistēmas funkcionēšana ļāva atstāt dokumentu nemainīgu līdz 2008. gadam. Arī atjaunotajā plānā nav nepieciešams krasi mainīt līdzšinējo vilku populācijas apsaimniekošanas sistēmu.

Atjaunotā vilku aizsardzības plāna mērķis ir nodrošināt pastāvošo sugas aizsardzības un ierobežotas izmantošanas sistēmu ar jaunāko pieejamo zinātnisko informāciju un pieredzi, kas iegūta, ieviešot aizsardzības pasākumus kopš 2003. gada. Būtiskākā atšķirība atjaunotajā vilku aizsardzības plānā ir reģionāls skatījums un lielāks uzsvars uz sugas saglabāšanas pasākumiem Latvijā saistībā ar stāvokli Baltijas populācijas līmenī.

1. Sugas raksturojums

1.1. Sugas taksonomija un morfoloģija

Vilks *Canis lupus* pieder pie plēsēju kārtas (Carnivora), suņu dzimtas (Canidae). Ņemot vērā salīdzinoši lielo iekšsugas morfoloģisko mainību (ķermeņa izmērus, apmatojuma krāsojumu, galvaskausa kondilobazālo garumu) dažādos izplatības apgabalos, tiek izdalītas vairākas vilka pasugas. Latvijā sastopama pasuga *Canis lupus lupus* Linnaeus, 1758. Šīs pasugas dzīvnieki ir vidēji lieli, apmatojuma krāsojums pelēcīgi tumšs ar rudas krāsas piejaukumu (Соколов 1979).

Vilks ir vislielākais suņu dzimtas pārstāvis – ķermeņa garums sasniedz 160 cm (Tauriņš 1982), skausta augstums – līdz 1 m (Сабанеев 1988) (skat. arī mūsu datus 1. tab.). Ārēji atgādina lielu suni, taču atšķirībā no tā vilkam ir augstāks skausta apvidus ar garākiem akotmatiem, īsāks un strupāks purns, platāka piere, īsāks un resnāks kakls (Tauriņš 1982). Krūšu kurvja priekšējā daļa ir saspiesta no sāniem un tādēļ izskatās šaurāka nekā sunim. Acis parasti gaišas – dzeltenas vai zaļganas, bet var būt arī tumši brūnas, izvirzītas vairāk uz sāniem un novietotas ieslīpi. Aste vilkam parasti ir taisni nolaista. Atšķirībā no suņa pieaudzis vilks nekad neceļ asti augstāk par muguras līniju un nesavij to gredzenā, bet ausis vilkam nekad nav noļukušas. Vilku apmatojuma krāsa var variēt no gaišas (gandrīz baltas) līdz pilnīgi melnai (šādi vilki nereti ir sastopami Ziemeļamerikā). Latvijā vairums vilki ir pelēkā vai pelēkbrūnā krāsā, reizēm ar rudo toņu piejaukumu. Purna un kakla apakšdaļa parasti ir gaišāki, var būt gaiši loki ap acīm, no acu ārējā kaktiņa auss virzienā iet tumša svītra. Uz muguras un priekšķepām var būt izteiktas tumšas svītras (Bibikov 1985).

1. tabula

Ķermeņa izmēri (cm) Latvijā nomedītiem pieaugušiem vilkiem: 1997. – 2001. gada materiāls

Izmēri	♂♂					♀♀				
	x	min	max	s	n	x	min	max	s	n
<i>Masa (kg)</i>	41.2	25.7	67	7.7	66	34.0	16	52	6.1	46
<i>Ķerm. augstums</i>	77.3	62	108	9.5	173	71	54	85	5.9	134
<i>Ķermeņa garums</i>	117.7	78	148	11.5	173	109.8	71	140	12.0	131
<i>Astes garums</i>	42.6	26	65	11.2	173	48	30	56	5.3	131

Piezīmes: x - mērījumu vidējā vērtība; min – mazākā vērtība; max – lielākā vērtība; s – standartnovirze, kas raksturo mērījumu izkliedi ap vidējo vērtību un ir nepieciešama, ja vēlas savstarpēji salīdzināt divu populāciju mērījumu vidējās vērtības; n – izmērīto dzīvnieku skaits; ķermeņa augstums mērīts no muguras augstākā punkta (pie lāpstiņām) līdz pēdas spilventiņa aizmugurējai malai; ķermeņa garums mērīts uz muguras guļošanai dzīvniekam no purngala līdz anālajai atverei; astes garums mērīts no anālās atveres līdz astes galam

Visraksturīgākā gaita vilkam ir brīvs rixsis. Skrienot kustības ir spēcīgas un ne tik ātras kā sunim. Bieži vilks pārvietojas īpašiem lēniem aulekšiem, kuru laikā mugura paliek taisna (Bibikov 1985). Vilks var attīstīt ātrumu līdz 40-50 km/h, bet īsākās distancēs - pat līdz 65 km/h (Павлов 1990).

Vilks ir ļoti piesardzīgs dzīvnieks, tāpēc tā tieša novērošana maz iespējama. Intensīvas vajāšanas apstākļos vilki ir aktīvi pārsvarā naktī un krēslas stundās, tāpēc tos biežāk gadās redzēt agri no rīta vai vēlu vakarā. Reizēm vilkus var redzēt arī dienas laikā, parasti uz meža ceļiem un stigām. Vilki tiek novēroti arī uzbrūkot mājlopiem. Dažreiz pat cilvēku klātbūtne netraucē plēsējam aiznest laupījumu. Dabā parasti ir grūti precīzi pateikt, vai novērotais dzīvnieks bijis vilks, vai klaiņojošs suns, tādēļ par sugas klātbūtni nevar spriest tikai pēc atsevišķiem gadījuma rakstura novērojumiem, bet jāņem vērā arī netiešas pazīmes.

Visbiežāk atrodamās vilku pazīmes ir pēdu nospiedumi, kas labāk redzami sniegā. Priekšējās pēdas nospiedums izmēros pārsniedz pakaļējās pēdas nospiedumu, tā garums ir robežās no 8.5 līdz 13.5 cm, platums – 8 līdz 12 cm. Tomēr visbiežāk pakaļkājās pēdas nospiedums pilnībā pārklāj priekškājās pēdas nospiedumu, un par pazīmes izmēriem un piederību nākas spriest pēc pakaļējās pēdas nospieduma. Tajā ir skaidri saskatāmi četri pirksti un atšķirībā no līdzīgu izmēru suņu pēdām vilku pēdas ir izstieptas gareniskās ass virzienā tādā veidā, ka starp vidējo - 2. un 3. pirkstu spilventiņu apakšējo malu un ārējo - 1. un 4. pirkstu spilventiņu augšējo malu var novilkt taisnu līniju. Tomēr šī noteicējos minētā atšķirība dabā ne vienmēr ir pamanāma, un reāli ir ļoti grūti atšķirt vilku un līdzīga izmēra vairāku šķirņu suņu pēdas. Raksturīga vilku pēdu virknes iezīme ir tā, ka tās veido gandrīz taisnu līniju, turklāt dzīvnieki iet viens aiz otra, pēdu pēdā, tāpēc bieži vien nav iespējams pateikt, cik indivīdu ir barā. Lai to noteiktu, ir jāiet pa pēdām līdz vietai, kur dzīvnieki kāda iemesla dēļ sadalās.

1. att. Vilka pēdas nospiedums pa kreisi un zināma suņa pa labi - atšķirības reāli nav saskatāmas.

Neraugoties uz minētajām problēmām, pēdu nospiedumu izsekošana ziemas laikā ir galvenā vilku uzskaites un viena no parastākajām medišanas metodēm Latvijā.

1.2. Sugas ekoloģija un biotops

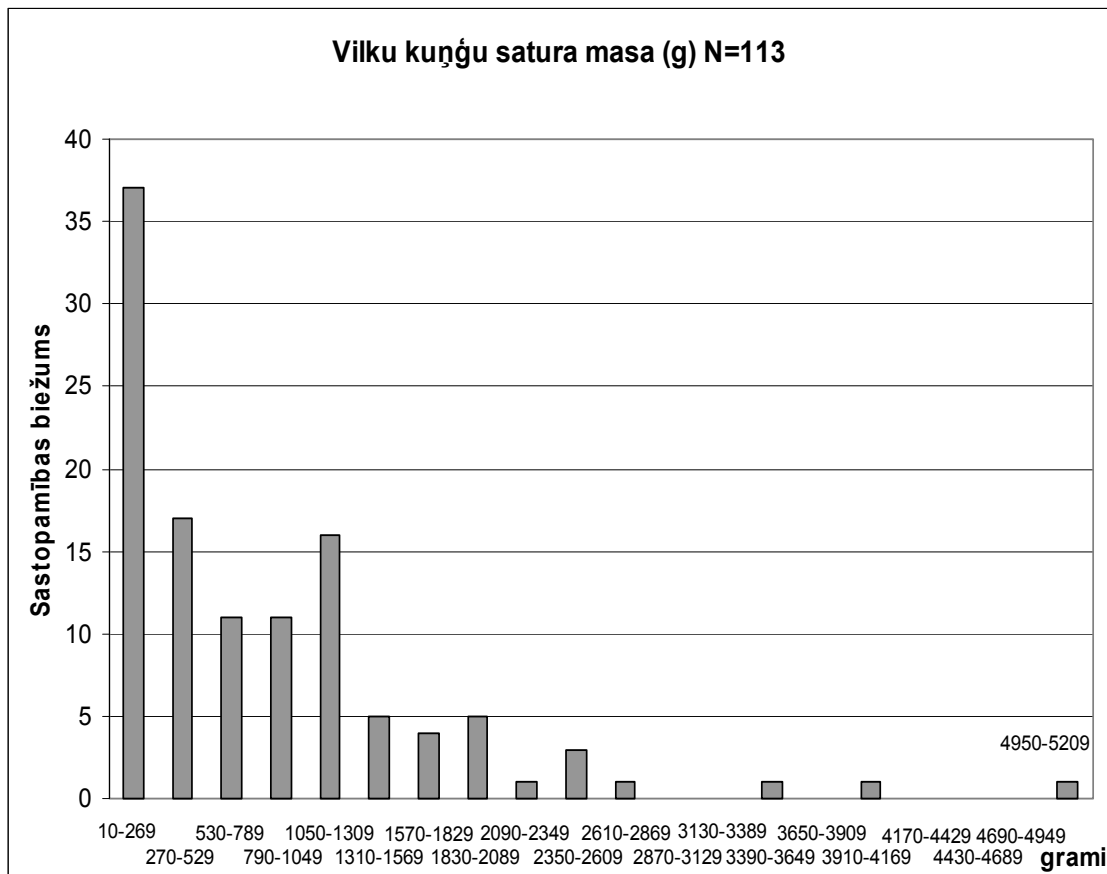
Biotopu izvēlē vilki nav prasīgi. Vilks ir eiritopa suga, kuras areāls aptver ne tikai meža zonu, bet arī tundru, stepi, tuksnešus. Galvenās prasības pret vidi ir pietiekams barības daudzums un drošas slēptuves atpūtai un vairošanās midzeņu ierīkošanai. Vilkiem ir svarīgi, lai midzeņa tuvumā būtu ūdens, tādēļ bieži tos ierīko upju vai purvu tuvumā (Сабанеев 1988; Павлов 1990).

Meži mūsdienās ir galvenais vilku apdzīvotais biotops Eiropā, jo tur plēsēji jūtas visdrošāk. Tas, ka vilki ir kļuvuši par tipiskiem mežu iemītniekiem, ir sekundāra parādība. Pirms aptuveni 1000 gadiem tie ir apdzīvojuši pārsvarā atklātās ainavas (Bibikov 1985). Vienlaidus lielās mežu platībās vilki nav sastopami. Piemēram, taigā vilki ir parādījušies, kad cilvēks ir sācis apdzīvot šo reģionu, būvēt ceļus un izcirst mežus (Bibikov 1985). Purvi nav vilku iecienītākais biotops, tomēr tie labprāt izmanto grūti pieejamās minerālaugsnes saliņas purvā, lai ierīkotu drošus midzeņus. Šādas vietas midzeņiem vilki nereti izvēlas arī Latvijā. Purvos vilki arī glābjas no medniekiem ziemas laikā, kur tos parasti neizdodas ielenkt. Lauksaimniecības zemēs vilki ir sastopami pie nosacījuma, ka tās mijas ar nelieliem meža iecirkņiem vai cita veida slēptuvēm. Šādās vietās var izveidoties sinantropu vilku grupējumi, kas barības ziņā ir atkarīgi no cilvēka darbības un barojas ar dzīvniekiem vai kritušiem mājlopiem, kā arī atkritumu izgāztuvēs (Salvador and Abad 1987; Meriggi *et al.* 1991; Boitani 1992; Papageorgiou *et al.* 1994).

Vilks ir ļoti plastiska suga, kas spēj izdzīvot plašā apstākļu spektrā. Tomēr mūsdienās izplatību nosaka antropogēnie faktori, no kuriem kā galvenais jāmin tieša vajāšana.

Svarīgākais sugas ekoloģijas aspekts, kas visciešāk saistīts ar tās aizsardzības stāvokļa problemātiku, ir vilku barošanās. Vilki ir plēsīgi zīdītāji, kas diennaktī uzņem līdz 5 kg barības, galvenokārt dzīvnieku valsts produktus (Павлов 1990). Kuņģa satura masa vilkiem parasti nepārsniedz 2 kg. Latvijā, pārbaudot nomedīto vilku kuņģu saturu, konstatēts, ka pārsvarā nesagremotās barības masa nepārsniedz 1,5 kg (2. att.). Tomēr jāatzīmē, ka vilku gremošanas process ir ļoti straujš, un labvēlīgos apstākļos tie var kuņģi piepildīt diennaktī divas reizes (Mech 1981). Ņemot vērā neiztrūkstošus badošanās periodus, gadā vilks patērē 500 līdz 800 kg barības (Bibikov 1985).

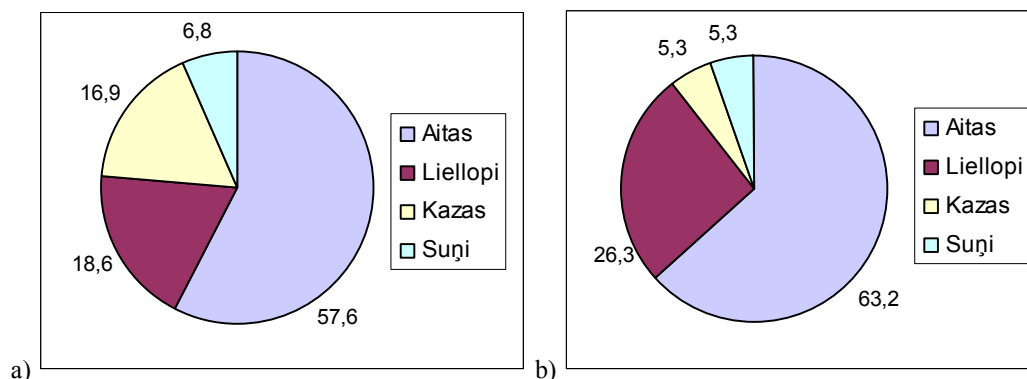
Būdams oportūnistisks plēsējs, vilks izmanto visvieglāk pieejamo barību, kas ir sastopama vislielākā skaitā, tāpēc Eiropā viens no iecienītākajiem barības objektiem ir staltbriedis (Jedrzejewski *et al.* 1992; Okarma 1995; Okarma *et al.* 1995; Jedrzejewska *et al.* 1997). Vietās, kur staltbriežu nav, vilki labprāt medī stirnas un mežacūkas (Valdmann *et al.* 1998), kā arī aļņus (Peterson and Page 1983). Ir norādes, ka vilki pastiprināti medī mežacūkas, t.i., to īpatsvars vilku ēdienkartē ir neproporcionāli liels salīdzinājumā ar mežacūku daļu pārnadžu sabiedrībā kopumā (Jedrzejewski *et al.* 1992; Andersone 1998b). Tas acīmredzot ir saistīts ar selektīvu sivēnu medīšanu, jo mežacūku īpatsvars vilku barībā pieaug vasarā (Jedrzejewski *et al.* 1992). Areāla ziemeļu apgabalos un daļā Eiropas vilki bieži medī zaķveidīgos, atsevišķos reģionos tie sastāda pat 70 – 90 % no barības. Diezgan bieži vilku barībā sastopami dažādi grauzēji – peļveidīgie grauzēji, murkšķi, nutrijas, ondatras un citi. It īpaši stepju un tuksnešu zonā, gados, kad masveidīgi savairojas grauzēji, vilki pārsvarā patērē tieši šos dzīvniekus. Grauzēji parasti sastāda 2 – 3 līdz 10 % no vilku barības, tie var būt biežāk sastopami jauno dzīvnieku barībā (Рыковский 1985). Nereti, it īpaši Ziemeļamerikā, vilki barībā izmanto bebrus (Landry and Van Kruiningen 1979; Павлов 1990; DelGiudice 1998). Konstatēts, ka to sastopamība vilku barībā vasaras sezonā var sasniegt no 14 % (Baltkrievijā) (Павлов 1990) līdz pat 63% (Kanādā) (Рыковский 1985). Ja ir iespējas, vilki barojas ar zivīm, kā arī to uzturā sastopami abinieki, rāpuļi, kukaiņi un augu barība – zāle, ogas, augļi (Новиков 1956; Формозов, Голов 1975; Павлов 1990).

2. att. Nomedītu vilku kuņģa satura pārbaudes rezultāti Latvijā (1998.- 2007. gada dati).

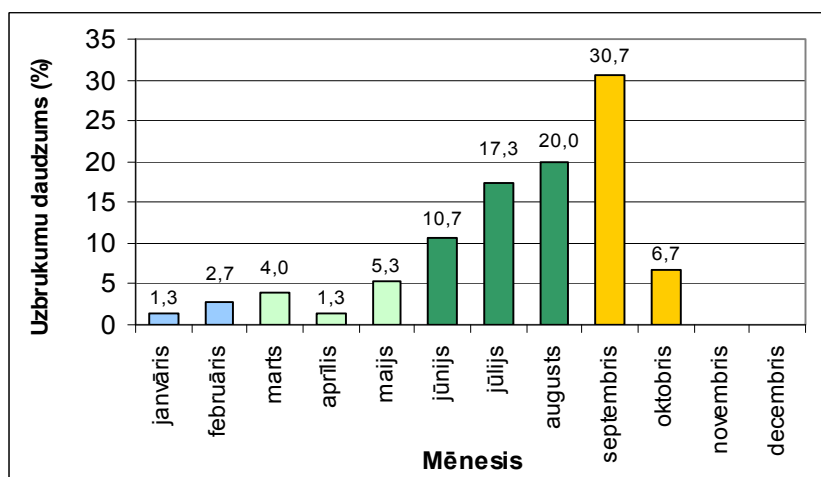
Pētījumi par vilku barošanās ekoloģiju Latvijā parāda, ka vilki galvenokārt barojas ar savvaļas pārnadžiem (brīžu dzimtu un meža cūkām), tie sastāda aptuveni 75 % no vilka barības. Diezgan bieži barībā sastopams arī bebrs (14 - 30 %). Līdzīgi kā citās areāla daļās, Latvijas vilku barībā konstatēti arī zaķi, grauzēji, kukaiņēdāji, neliela izmēra plēsēji, putni, rāpuļi, kukaiņi un augu barība (Andersone 1999; Andersone and Ozoliņš 2004a).

Vilku barība mainās sezonāli. Ziemā ir novērojams liels savvaļas pārnadžu (brīžu dzimtas un mežacūku) īpatsvars (Reig and Jedrzejewski 1998), bet vasarā pieaug citu barības objektu īpatsvars, tai skaitā putnu, sīku zīdītāju, ogu, augļu u.tml. (Bibikov 1985). Ziemā lielu daļu sastāda beigti mājlopi, ko izliek mednieki plēsēju pievilināšanai (Lesniewicz and Perzanowski 1989; Smietana and Klimek 1993). Cilvēka pārveidotajās ainavās, lauksaimniecības zemēs, kur trūkst savvaļas pārnadžu, vilki var pastiprināti uzbrukt mājlopiem (Формозов, Голов 1975; Salvador and Abad 1987; Meriggi *et al.* 1991; Papageorgiou *et al.* 1994; Poulle *et al.* 1997; Sidorovich *et al.* 2003), kā arī baroties izgāztuvēs (Boitani 1992). Iespējams, ka mājlopiem biežāk uzbrūk vilku – suņu hibrīdi, jo šie dzīvnieki mazāk baidās no cilvēka un vieglāk pielāgojas sinantropam dzīvesveidam (Рябов 1988), kā arī uzskata, ka mājlopiem vairāk uzbrūk vientuļie, neteritoriālie dzīvnieki (Bibikov 1985) un arī klaiņojošie suņi (Andersone *et al.* 2002a). Latvijā, apkopojot un analizējot ziņojumus par vilku uzbrukumiem mājdzīvniekiem, noskaidrots, ka visvairāk nogalinātas aitas (57,6%), mazāk liellopi (18,6%), kazas (16,9%) un suņi (6,8%) (3. att.). No liellopiem galvenokārt cietuši teļi.

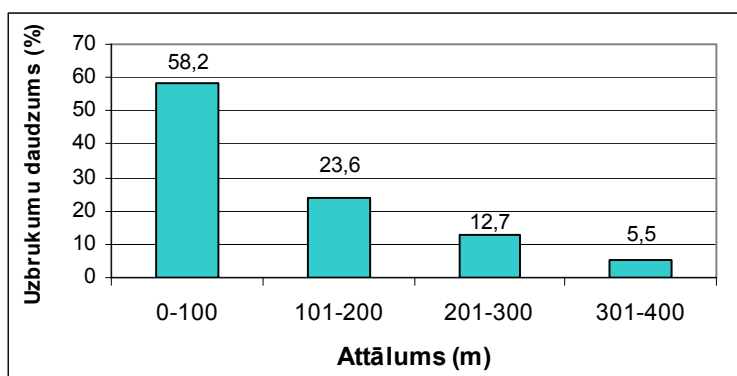
3. attēls. Uzbrukumu laikā noplēsto (a) (n=118) un savainoto (b) (n=38) mājdzīvnieku īpatsvars laikā no 2002. gada aprīļa līdz 2005. gada aprīlim.

Lielākā daļa uzbrukumu notikuši vasaras sezonā (aprīlis – oktobris), no tiem 85,3% notikuši vasaras un rudens sākuma mēnešos. Pārējos mēnešos uzbrukumi bijuši reti vai vispār nav konstatēti (4. att.). Ziemas sezonā noplēsti tikai 8 dzīvnieki – 3 suņi (no 8) un 5 aitas (no 68), kas, protams, saistīts ar mājdzīvnieku turēšanu pajumtēs.

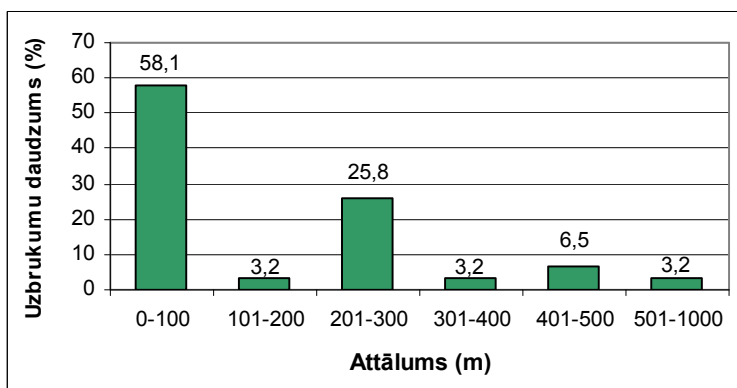
4. attēls. Vilku uzbrukumu sadalījums pa mēnešiem (n=75).

Uzbrukuma laiks zināms 73 no 75 uzbrukuma gadījumiem. Lielākā daļa uzbrukumu notikuši naktī (68,5%). Tikai viens gadījums konstatēts vakarā (1,4%), bet, tā kā tas noticis oktobrī, to varētu pieskaitīt tumšajā diennaktī laikā notikušajiem uzbrukumiem. Gaišajā diennaktī laikā uzbrukumu skaits ir ievērojami mazāks – 17,8% no rīta un 12,3% pa dienu. Dzīvnieki Latvijā ganību laikā netiek pieskatīti ne ar ganu, ne piemērotu sargsuņu palīdzību. Attālums no mājām, kādā noticis uzbrukums, zināms 55 gadījumos no 75. Liela daļa uzbrukumu notikuši tuvāk par 100 m no mājām (58,2%) (5. att.).

5. attēls. Attālums (m) no mājām, kādā notikuši vilku uzbrukumi mājdzīvniekiem.

Attālums no meža noskaidrots 31 gadījumā no 75. Parasti uzbrukumi notikuši netālu no meža (6. att.) - lielākā daļa līdz 100 m (58,1%) attālumam, kā arī 200 – 300 m attālumā (25,8%).

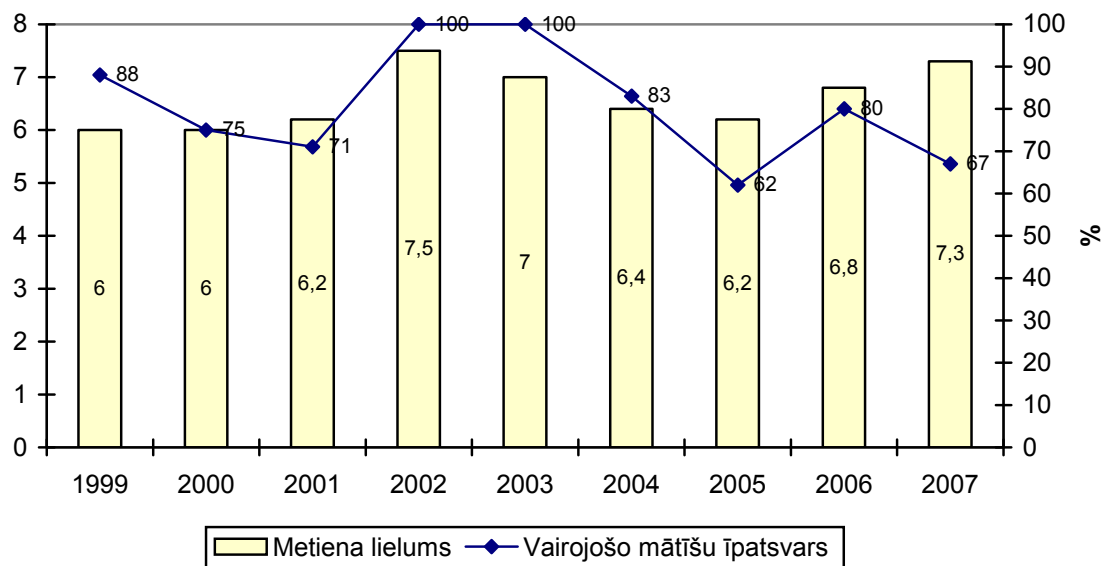
6. attēls. Attālums (m) no meža, kādā notikuši vilku uzbrukumi mājdzīvniekiem.

Vilku ietekme uz savvaļas pārnadžu populācijām ir atšķirīga salīdzinājumā ar cilvēka ietekmi, jo savvaļas plēsēju izvēlētie upuri atrodas citādās vecuma un dzimuma grupās (Бибиков, Карабаева 1989) nekā mednieku nomedītie. Protams, izvēloties atbilstošus medību paņēmienus un principus, mednieki šīs atšķirības var mazināt. Vairumā gadījumu vilki medī staltbriežu mātītes un teļus (Okarma 1991), bet ziemas beigās – arī rieta laikā novājinātos buļļus (Bobek *et al.* 1992). Zīdītāju faunas mērogos vilki izceļas ar salīdzinoši strauju vairošanos, tie ātri kompensē skaita zaudējumus savā populācijā un strauji seko skaita pieaugumam upuru populācijās (Jedrzejewska and Jedrzejewski 1998). Cilvēku veiktās medību slodzes kāpinājums parasti tiek nokavēts un savā dinamikā atpaliek no medījamās sugas populācijas pieauguma.

Vilku rieta laiks ir janvārī – februārī, bet mazuļi piedzimst aprīļa beigās – maijā. Vienai kucei var piedzimt līdz pat 13 mazuļiem (parasti ne vairāk kā 5 – 6). Tomēr augsta ir kucēnu mirstība – 50% aiziet bojā līdz 3 mēnešu vecumam, bet līdz gada vecumam – 65% (Jedrzejewska *et al.* 1996).

Latvijā veiktajos pētījumos noskaidrots, ka ilggadējais vidējais embriju skaits vilku mātītēm bijis $6,5 \pm 0,25$ ($n=40$). Pa gadiem šis rādītājs svārstās (7. att.), taču atsevišķa gada laikā nav iespējams ievākt pietiekami daudz materiāla, lai atšķirības starp gadiem vērtētu kā statistiski būtiskas. Arī mūsu ievāktie dati no nomedītajām vilku mātītēm liecina par augstu kucēnu

mirstību. Viena gada vecumu Latvijā sasniedz tikai 11,2 % piedzimušo vilcēnu, bet jau pirmās medību sezonas laikā vilku populācijā iespējams konstatēt vairs tikai 37,5% piedzimušo kucēnu.

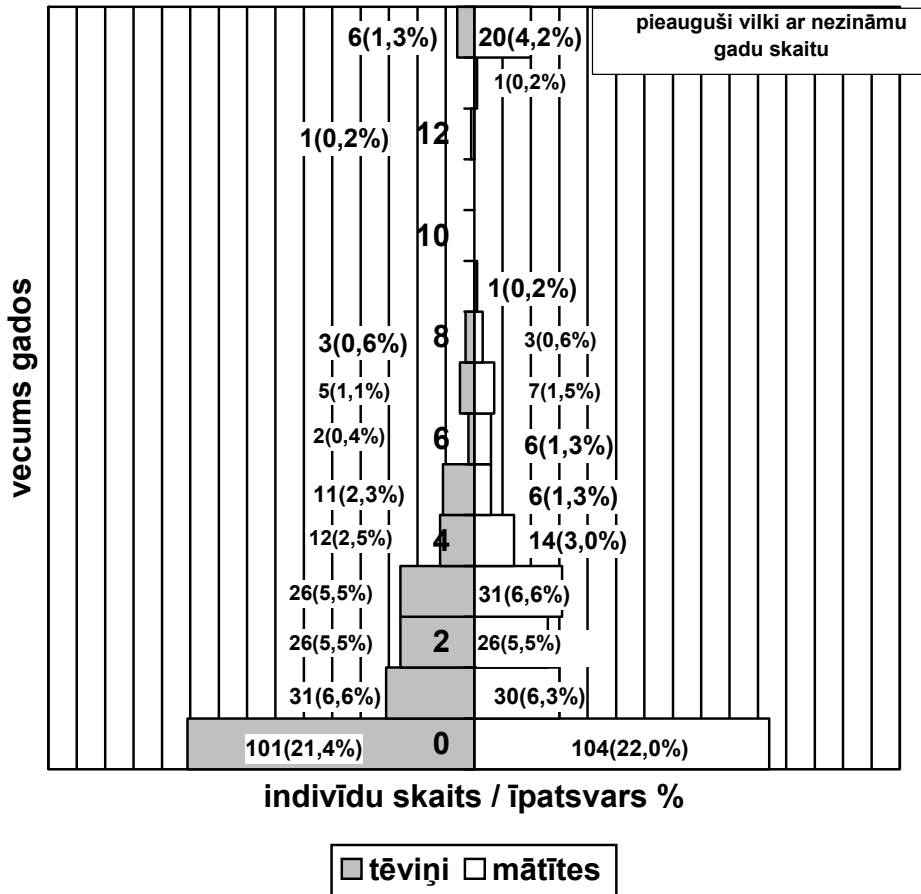

7. attēls. Vidējais metiena lielums Latvijā nomedītām vilku mātītēm un to pieaugušo mātīšu īpatsvars, kurām materiāla ievākšanas gadā konstatēts pieaugums (ja materiāls ievākts periodā no marta līdz decembrim) vai riesta aktivitāte (ja materiāls ievākts periodā no janvāra līdz martam).

Populācijas dzimuma un vecuma struktūra līdzšinējā pētījumu periodā uzskatāma par labvēlīgu, tomēr tā liecina arī par intensīvu medību rezultātā zaudēto indivīdu kompensāciju (8. att.). Medību sezonas laikā vilki, kas nav paguvuši sasniegt viena gada vecumu, kopumā veido vairāk nekā 43% no visas populācijas. Pa gadiem šis rādītājs populācijā mainās (9. att.). Viengadīgo vilku īpatsvars populācijā vidēji ir tikai 13%. Atsevišķu gadu monitoringa rādītāji var būt arī pretrunīgi. Visvairāk kucēnu konstatēts 2005. gada paraugkopā (9. att.). Arī viengadīgo vilku īpatsvars nākamajā 2006. gadā veidoja 14,3% no populācijas. Tas liecina, ka 2005. gadā Latvijas vilku populācijai varētu būt lielākais pieaugums visā monitoringa laikā, kaut gan dzimstības dati rāda pretējo (7. att.).

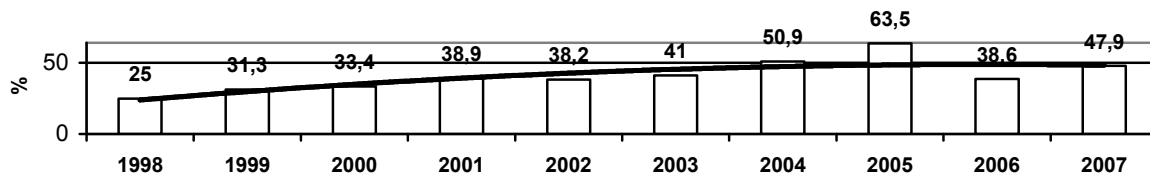
Vilki dzīvo baros, ko parasti veido vienas ģimenes locekļi – vecāku pāris, konkrētā gada mazuļi un 1–2 gadus veci jaunie dzīvnieki. Retos gadījumos barā tiek pieņemti sveši vilki. Jaunie dzīvnieki baru parasti pamet 1-2 gadu vecumā, retāk tikai pēc 3 gadu vecuma. Barā pastāv noteikta sociālā hierarhija, kas pamatā ataino vilku bara vecuma, dzimuma un reproduktīvo struktūru. Augstākās ranga pozīcijas ieņem galvenais (vecāku) pāris, kuru veido alfa tēviņš un alfa mātīte. Pārējie dzīvnieki ieņem attiecīgi zemākas ranga pozīcijas. Parasti barā vairojas tikai alfa pāris, ļoti reti ir sastopami bari, kuros vairojas vairāki pāri (Mech 1981). Eiropā vilku populācijas ievērojami ietekmē medības, un lieli bari ir reti sastopami (Boitani 2000). Maksimālo lielumu bars sasniedz rudenī un ziemā, kad jaunie dzīvnieki pastāvīgi uzturas kopā ar vecāku pāri (Mech 1981, Калецкая, Филонов 1987). Bara lielumu nosaka gan ekoloģiskie, gan sociālie faktori – vilku skaits, kas nepieciešams veiksmīgām medībām, attiecīgā medību objekta izmēri (lieli bari medī lielākus dzīvniekus), sociālie kontakti starp dzīvniekiem, iekšējā konkurence. Uzskata, ka noteicošie ir sociālie faktori.

Latvijā nomedīto vilku dzimuma un vecuma struktūra no 1998. līdz 2007. gadam (n=473)

8. attēls. Latvijā nomedītie vilku, kuriem lielo plēsēju monitoringa (Ozoliņš *et al.* 2001) gaitā pārbaudīts dzimums un noteikts precīzs vecums (n=473).

Katram vilku baram ir sava teritorija, ko tas iezīmē un aizsargā no kaimiņu bariem (Jedrzejewska and Jedrzejewski 1998). Tās lielums svārstās robežās no 30 līdz 1000 km² (Bibikov *et al.* 1983). Populācijās ir arī neteritoriāli dzīvnieki, taču normālos apstākļos bara dzīvnieki sastāda ne mazāk par 60% populācijas (Bibikov 1985). Teritorijā izdala primāro midzeņa iecirkni, metiena iecirkni un pamatteritoriju (Бологов 1984). Starp kaimiņu baru teritorijām atrodas t.s. neitrālā jeb bufera zona, kurā var notikt sadursmes starp dzīvniekiem no dažādiem bariem (Mech 1984). Bara teritorijas lielums svārstās atkarībā no barošanās apstākļiem, bet ir vērojamas noteiktas likumsakarības – ziemā bara teritorija ir lielāka nekā vasarā, bet ziemeļos lielāka nekā dienvidos (Линейцев 1983; Кудактин 1984; Bibikov *et al.* 1983; Bibikov 1985). Meža zonā bara teritorijas lielums svārstās no 100 līdz 300 km² (Jedrzejewska and Jedrzejewski 1998). Latvijā šādi pētījumi pagaidām nav veikti, tādēļ nav zināms, kāda ir bara vidējā teritorija mūsu valstī.

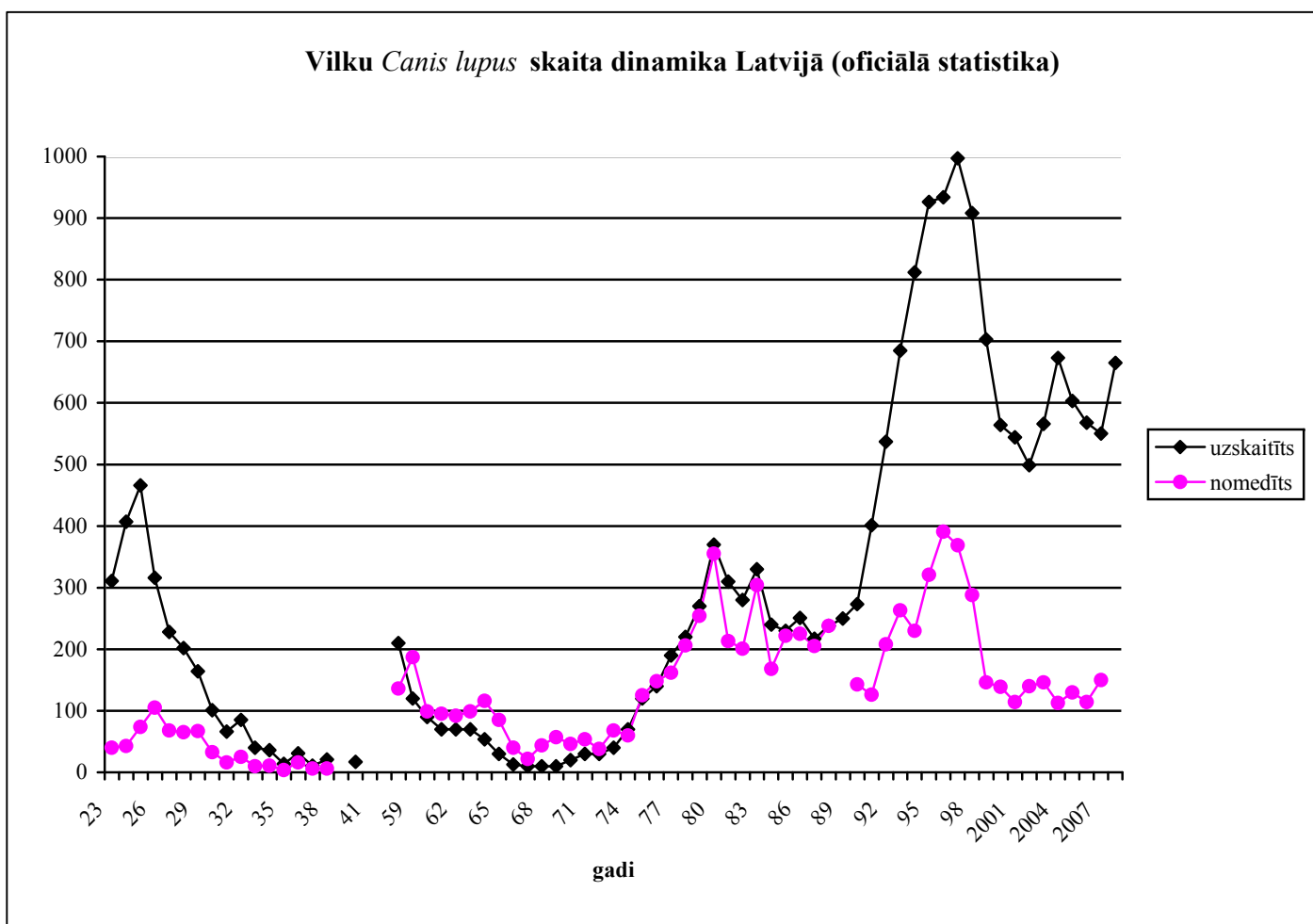

9. attēls. Par gadu jaunāku dzīvnieku īpatsvars no Latvijā nomedītajiem vilkiem.

Dažādos pētījumos minētie vilku blīvumi variē no 0,6 – 1 līdz 3,6 – 10,4 dzīvniekiem uz 100km², ievērojami izretinātās populācijās – pat mazāk kā 0,1 dzīvnieks uz 100 km² (Осмоловская, Приклонскй 1975). Ziemeļamerikā vilku blīvums ir no 0,3 līdz 4,3 dzīvniekiem uz 100 km², Eiropā – 1 līdz 3 vilki uz 100 km². Vilku populācijas blīvumu ietekmē barības resursi, biotopa īpašības un vajāšana medijot (Boitani 2000). Pētījumi par vilku blīvumu Latvijā nav veikti. Valsts meža dienesta un agrāko tai analogo meža resursu pārvaldes institūciju veiktās uzskaites rāda vilku populācijas lieluma izmaiņu tendences kopš 20. gs. sākuma (10. att.). Latvijā vilku skaits 20.gs. stipri svārstījies atkarībā no medīšanas intensitātes. Tas pieauga pēc Pirmā pasaules kara, sasniedzot vairākus simtus, bet turpmāko 20 gadu laikā pēc neatkarīgas valsts dibināšanas vilki tika gandrīz izskausti, un 1940. gadā uzskaitē uzrādīti tikai 17 vilki. Pēc Otrā pasaules kara populācija atjaunojās, bet 1960. gados vilku skaita ierobežošana atkal tika pastiprināta visā kādreizējās PSRS teritorijā, un Latvijā to skaits tika samazināts līdz nedaudziem indivīdiem. Tikai 1970.gados populācija sāka atjaunoties, sasniedzot otro pēckara maksimumu 1990.gadu vidū. Pēdējos gados populācijā tiek novērota skaita stabilizēšanās, taču vilku areālam Latvijā ir tendence sadrumstaloties. Lai arī pēc oficiālās statistikas vilku populācija pēdējos gados tiek vērtēta ap 600, pēc ekspertu domām, beidzoties medību sezonai, Latvijā paliek ne vairāk par 200-300 vilkiem. Tomēr, ņemot vērā labvēlīgo populācijas demogrāfisko struktūru, kā arī areāla saistību ar kaimiņvalstīm, vilki sekmīgi atjauno savu skaitu un kopumā populācijas stāvoklis ir stabils. Iezīmējas divas galvenās teritorijas ar lielāku vilku blīvumu – Ziemeļkurzeme un Austrumvidzeme - Latgale. Zemgales līdzenums ar nelielu mežu īpatsvaru un urbanizācijas intensitāte Rīgas rajonā kavē dzīvnieku migrāciju no austrumiem uz rietumiem. Ar laiku, ja netiks nodrošināti ekoloģiskie koridori, tas var novest pie izolācijas pastiprināšanās starp šīm divām mikropopulācijām, bet galarezultātā – pie ģenētiskās daudzveidības samazināšanās (Randi 1993). Jau tagad galvaskausu morfometriskie dati rāda, ka vienāda vecuma dzīvnieki no populācijas austrumu daļas ir lielāki par saviem rietumu kaimiņiem (Andersone and Ozoliņš 2000).

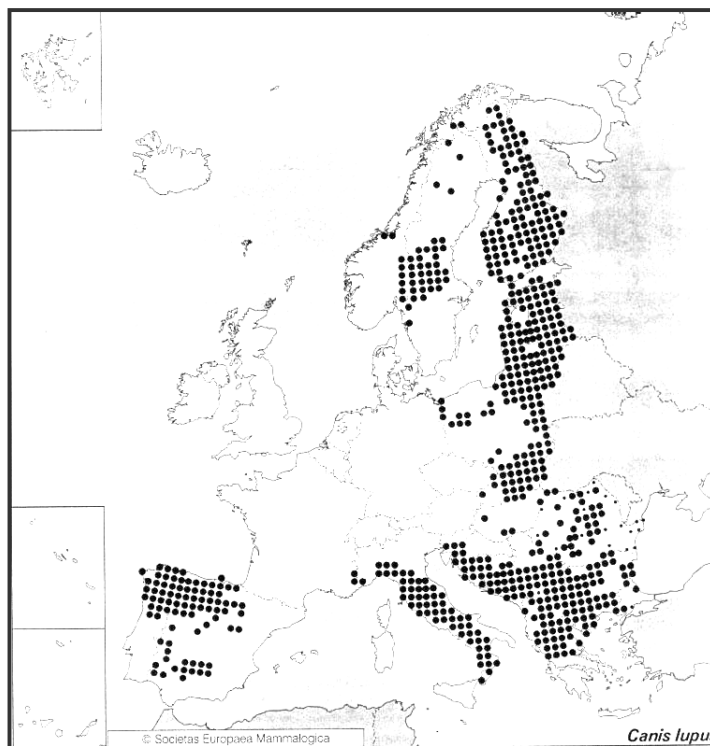
10. att. Vilku populācijas skaita dinamika Latvijā. Dati nav pieejami par 2. pasaules kara un pēckara periodu, kā arī 1989. gadu (Valsts

meža dienesta statistika).

1.3. Sugas izplatība

1980. gados vilku izplatības areāls Eiropā bija sasniedzis savu minimumu, tomēr pēdējos piecpadsmit gadus ir tendence palielināties gan vilku skaitam, gan arī areālam (11. att.). Mūsdienās Eiropā bez Baltijas valstīm vilku populācijas ir Spānijā, Portugālē,

11. attēls. Vilku izplatība Eiropā 20. gadsimta beigās 50X50 km UTM kvadrātos pēc Eiropas zīdītāju atlanta, izņemot NVS valstis (Mitchell-Jones et al. 1999).

Itālijā, Grieķijā, Polijā, Slovākijā, Rumānijā, Skandināvijā, Krievijā u.c. (Pulliainen 1980; Bibikov *et al.* 1983; Wabakken *et al.* 1983, 1984; Blanco *et al.* 1992; Okarma 1989, 1993; Nitsche 1996; Adamič *et al.* 1998; Bluzma 1999). Dabisko migrāciju rezultāta vilki ienāk Francijā, Šveicē, Austrijā, Vācijā. Daudzviet, piemēram, Šveicē un Francijā, tie parādās aitkopības reģionos, kur izraisa asus konfliktus starp dabas aizsardzības un saimnieciskiem mērķiem (Poulle *et al.* 1997).

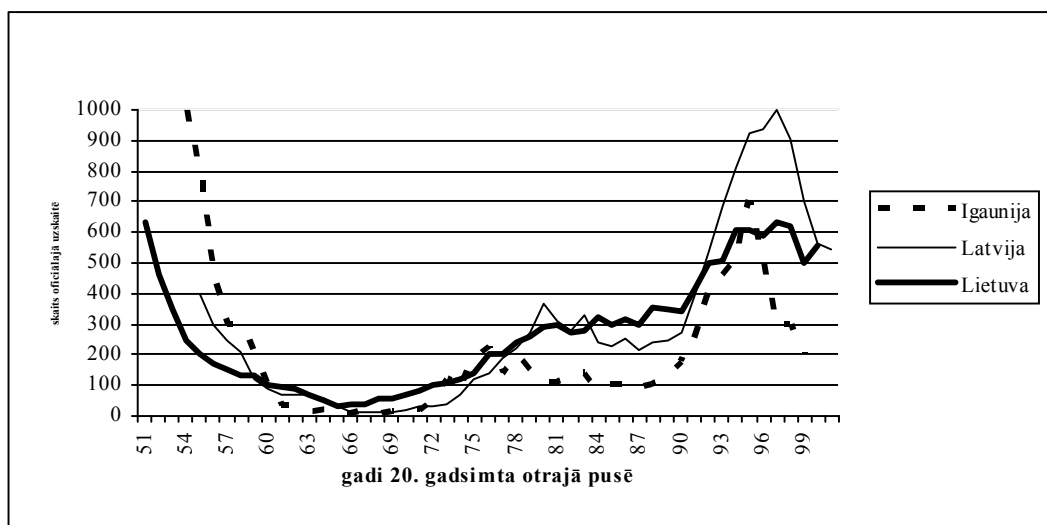
Sadarbojoties vilku speciālistiem starpvalstu līmenī, informācija par sugas un populāciju sastopamības rādītājiem un areāliem tiek regulāri aktualizēta. Pēdējā aktualizācija notikusi sakarā ar projekta „Vadlīnijas lielo plēsēju populāciju apsaimniekošanas plāniem Eiropā (Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores)” izstrādi, ko pēc Eiropas Komisijas pasūtījuma 2007. gadā pabeidza izstrādāt Eiropas Lielo plēsēju iniciatīvas grupa (IUCN SSC LCIE). Pēc pēdējās aktualizācijas (Linnell *et al.* 2008) Baltijas populāciju veido apmēram 3600 īpatņi, un tai pieskaitīti Baltijas valstīs (2. tab.), Polijas ziemeļaustrumdaļā, Baltkrievijā, Ukrainas ziemeļdaļā un Krievijas Federācijas Ļeņingradas, Novgorodas, Pleskavas, Tveras, Smoļenskas, Brjanskas, Maskavas, Kaļiņingradas, Kurskas, Belgorodas un Orlas apgabalos dzīvojošie vilki. Sliktākais stāvoklis Baltijas vilku populācijai ir Polijas teritorijā.

Informācijas kopsavilkums par vilku populāciju trīs Baltijas valstīs

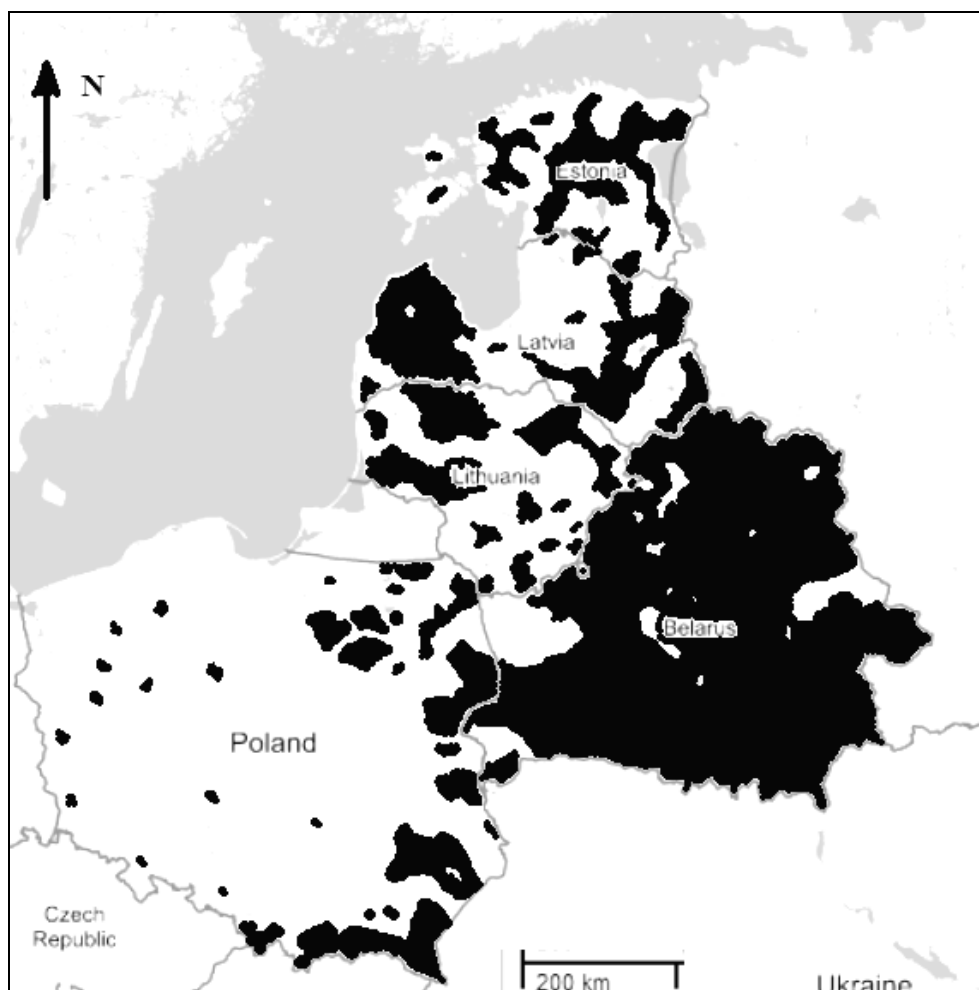
	Igaunija	Latvija	Lietuva
Teritorija (tūkst. km ²)	45227	64589	65200
Iedzīvotāju skaits (milj.)	1,35	2,3	3,5
Mežainums (%)	45	46*	30
Vilku skaits pēc ekspertu vērtējuma	100-150	300-500	400-500
Gadā nomedīto vilku skaits	40	130	20
Medību sezona	01.12.-28.02.	15.07.-31.03.	01.12.-01.04.
Skaita vērtējuma pamatojums	Vairojošo pāru skaits	Nomedīto indivīdu dzimuma-vecuma struktūra	Pēdu skaits un sastopamība sniegā

* 2008. gadā 50,2% pēc Meža valsts reģistra datiem

Bažas rada arī pārrāvums vilku izplatībā Latvijas centrālajā daļā. Populācijas areāla ziemeļdaļā pastāv saikne ar Karēlijas populācijas apmēram 750 indivīdiem, ko nosacīti atdala ģeogrāfiska barjera – lielie Karēlijas ezeri. Nav izslēgta vāja saikne arī ar Karpatu populāciju Polijas dienvidrietumos (13. att.). Vēsturiski tā attīstījusies samērā līdzīgi bijušajās PSRS republikās (12. att.).

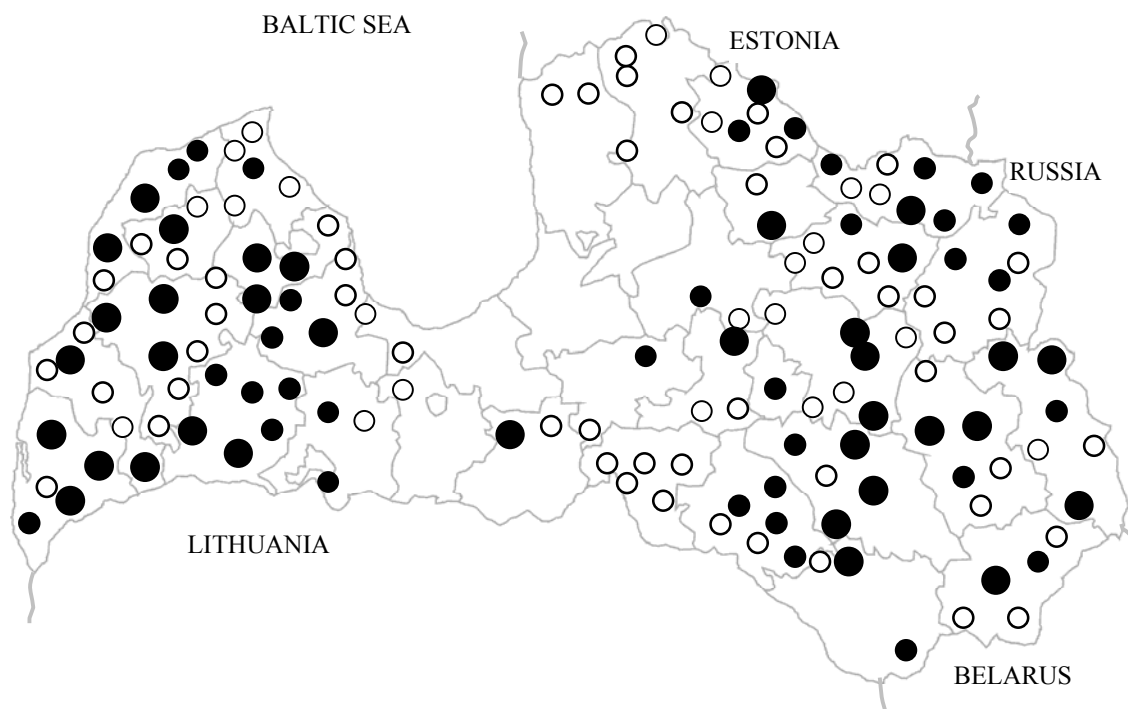

12. attēls. Vilku skaita dinamika trīs Baltijas valstīs 20. gadsimta otrajā pusē.

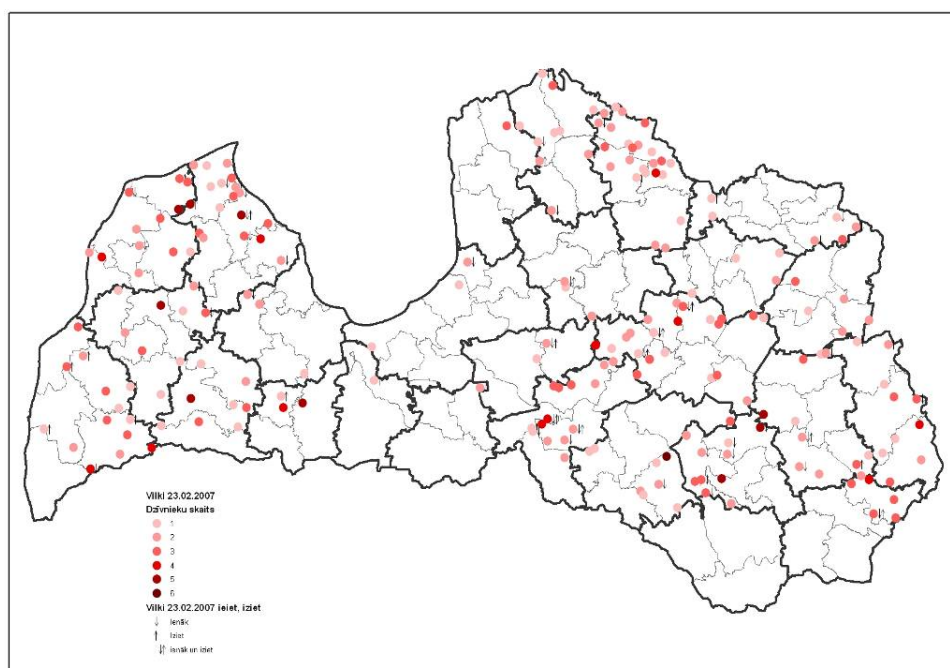

13. attēls. Vilku izplatība (melnais tonis) Baltijas valstīs, Polijā un Baltkrievijā 2005. gadā.

Latvijā vilku izplatības stāvoklim regulāri seko Valsts meža dienests, veicot vienlaicīgu svaigu pēdu uzskaiti sniega apstākļos visā valsts teritorijā. Vilki nav izplatīti vienmērīgi (15. att.), taču pēdējo desmit gadu laikā izplatības stāvoklis praktiski nav mainījies (14. att.). Pašlaik iezīmējas četras galvenās teritorijas ar lielāku vilku blīvumu – Ziemeļkurzeme, Ziemeļvidzeme, Sēlija jeb Daugavas kreisais krasts Aizkraukles un Jēkabpils rajonos, kā arī Latgale Krievijas un Baltkrievijas pierobežā starp Baltinavu un Dagdu. Saistības saglabāšanai starp šiem grupējumiem ir ārkārtīgi liela nozīme, jo tā garantē visas Baltijas populācijas vienotību, kuras centrā Latvija atrodas.

14. attēls. Vilku izplatība Latvijā 2000. gadā: lielākie melnie apļi novietoti pretī mežniecībām, kurās 1999./2000. gada medību sezonā nomedīts vairāk nekā viens vilks, mazākie melnie apļi novietoti pretī mežniecībām, kurās nomedīts viens vilks, baltie apļi novietoti pretī mežniecībām, kurās vilki 2000. gadā ir uzskaitē, bet nav nomedīti.

15. attēls. Svaigu vilku pēdu izplatība, kas reģistrēta visu Latviju aptverošas vienlaicīgas uzskaites laikā 2007. gada februārī pēc vairāk nekā 100 vilku nomedīšanas 2006./2007. gada sezonā.

1.4. Sugas apdraudētība

Globālā mērogā saskaņā ar IUCN (Pasaulē dabas un dabas resursu aizsardzības organizācija) apdraudētības kritērijiem suga 2001. gadā pārcelta no kategorijā ‘sarūkoša’ (vulnerable), kas nozīmē, ka sugas indivīdu skaits samazinās un areāls sašaurinās gadu gaitā un šai sugai nepieciešams skaita izmaiņu monitorings un īpaša aizsardzība valstīs, uz ‘mazāk uztraugāma’ (least concern), kas attiecināma uz plaši izplatītām sugām, kuras nav apdraudētas.

Par daudz vairāk apdraudētu suga ir atzīta Eiropas mērogā. Bernes Konvencijā vilks iekļauts 2. pielikumā – stingri aizsargājama suga, kas aizliedz tā ķeršanu un nogalināšanu, atpūtas un vairošanās vietu postīšanu, traucēšanu, kā arī tirdzniecību ar dzīvniekiem vai beigtiem indivīdiem. Latvija konvenciju parakstījusi 01.05.97., izdarot atrunu, ka vilks tajā netiks aizsargāts. Eiropas Padomes direktīvā 92/43/EEC „Par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību” vilks minēts II pielikumā (nepieciešama biotopu izveidošana par īpaši aizsargājamām teritorijām) un IV pielikumā (ieguves aizliegums). Latvijas teritorijā noteikts ģeogrāfisks izņēmums – vilks pievienots V pielikuma sugām, kas nozīmē, ka to var medīt ar paņēmieniem, kas nav aizliegti šajā direktīvā, un nodrošinot populācijas monitoringu.

Baltijas mērogā sugas apdraudētības pakāpe ļoti dažāda, taču vienotā dokumentā (Ingelóg *et al.* 1993) par retu 1993. gadā vilks atzīts tikai Somijas, Polijas un Zviedrijas teritorijās. Zināms, ka kopš tā laika arī šajās valstīs populāciju stāvoklis ir uzlabojies.

Latvijas Sarkanajā grāmatā vilks nav iekļauts, un pēc IUCN kritērijiem Latvijā un Baltijas populācijā kopumā tas atbilstu kategorijai ‘mazāk uztraugāma’ (least concern) suga (Linnell *et al.* 2008).

1.5. Pašreizējā sugas izpēte un monitorings Latvijā un ārzemēs

Vilku izpēte Latvijā uzsākta tikai 1997. gadā pēc Valsts meža dienesta pasūtījuma Valsts mežierīcības institūtam ar trīs gadu projektu “Vilku skaita regulēšanas ekoloģiskais pamatojums”. Darbā iegūti pamatdati par sugas ekoloģiju Latvijā, populācijas telpisko un demogrāfisko struktūru, morfometriju. Novērojumi, ka vilki nodarījuši pēc medību platību lietotāju domām ievērojamus postījumus medību saimniecībai, tikuši reģistrēti un apkopoti arī agrāk (Gaross 1994, 1997), taču tie notikuši nelielās platībās un neraksturo stāvokli valstī kopumā.

1998. un 1999. gadā ar Vides attīstības fonda finansējumu īstenots Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervāta projekts “Vilku un lūšu ilglaicīgas eksistences bioloģiskie un sociāli ekonomiskie priekšnoteikumi Latvijā”, atbalstot zinātniskā materiāla ievākšanu šajā reģionā un izdodot izglītojošu bukletu par vilkiem.

1999. gadā Igaunijas un Latvijas Dabas fondu kopprojektā “Conservation planning of wolves in Estonian-Latvian cross-border region”, sadarbojoties ar Latvijas un Igaunijas robežsargiem, tika uzsākts un divas sezonas turpināts vilku pārvietošanās pētījums Igaunijas – Latvijas un Latvijas – Krievijas pierobežā. Pētījumā noskaidrojās, ka pastāv samērā intensīva vilku izceļošana un ieceļošana Latvijā no kaimiņvalstīm, tomēr bez iezīmēšanas ir grūti spriest par šī procesa apmēriem un nozīmi Latvijas vilku populācijas papildināšanā.

Vilku barošanās un populācijas vecuma struktūras pētījumi paralēli notika Latvijas Valsts mežzinātnes institūtā „Silava” LR ZP granta finansētu projektu „Dabisko konsumentu un medību saimniecības mijiedarbība meža ekosistēmā” (2001.-2002.), „Lielo plēsēju un augēdāju dzīvnieku pētījumi” (2003.-2005.) un „Medijamo zīdītāju barošanās ekoloģija un parazitāru fauna barības

ķēdēs” (2006.-2008.) ietvaros. Latvijas Universitātē par vilkiem izstrādāti un aizstāvēti mācību pētījumi visu līmeņu akadēmisko grādu iegūšanai, īpaši atzīmējams Ž. Andersones (vēlāk Andersone-Lilley) promocijas darbs (2002) bioloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai. Šī pētījuma ietvaros liela nozīme bijusi viņas dalībai darbā, kurā noskaidrota Latvijas vilku ģenētiskā identitāte un hibridizācijas pakāpe ar suņiem (Andersone *et al.* 2002).

Pētījumi un informācijas uzkrāšana par vilkiem valsts ziemeļu pierobežā notikusi arī 2003. – 2005. gadā PIN - Matra finansētā projektā “Integrated Wetland and Forest Management in the Transborder Area of North Livonia” [Vienota mitrāju un mežu apsaimniekošana Ziemeļlivonijas pārrobežu reģionā] (Ozoliņš *et al.* 2005).

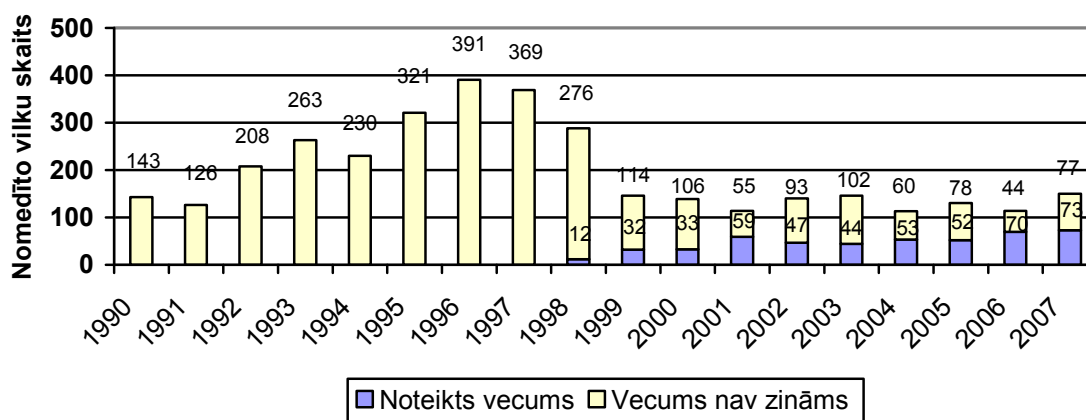
2003. – 2005. gadā tika īstenots Norvēģijas Zinātņu padomes finansēts projekts, sadarbojoties ar Norvēģijas Dabas pētniecības institūtu NINA, kā arī Igaunijas, Lietuvas un Polijas zinātniekiem. Pētījuma nosaukums bija “Lielie plēsēji Ziemeļeiropas ainavās: starpdisciplinārs risinājums reģionālai sugu aizsardzībai (Large carnivores in northern landscapes: an interdisciplinary approach to their regional conservation).” Latvijas partneri bija Valsts meža dienests un LVMI „Silava”, kā arī Ķemeru nacionālā parka administrācija un daži brīvprātīgi mednieku formējumi. Projekta ietvaros tika uzsākta un joprojām tiek turpināta vilku pētījumu rezultātu salīdzināšana un publicēšana plašā reģionā no Norvēģijas līdz Polijai. Projekta gala atskaite nav publicēta, taču interesenti ar to var iepazīties, sūtot pieprasījumu pa elektronisko pastu projekta līdzautoriem (Janis.Ozolins@vmd.gov.lv).

Sabiedrības viedoklis par vilkiem noskaidrots un analizēts salīdzinājumā ar iedzīvotāju attieksmi pret divām citām lielo plēsēju sugām – lūšiem un lāčiem (Andersone and Ozoliņš 2004).

Metodes vilku monitoringam apkopotas starptautiskās publikācijās (Linnell *et al.* 1998). Vairākums metožu izstrādātas un aprobētas Ziemeļamerikā.

Vilku monitoringā Latvijā pašlaik tiek veikti 3 galvenie uzdevumi:

1. ievākt izpētei un pārbaudīt daļu nomedīto dzīvnieku, nosakot dzimumu, vecumu, mātīšu auglību (16. att.);

16. att. Pēdējo 18 gadu laikā nomedīto un pārbaudei ievāktu vilku skaits.

2. vismaz reizi gadā sniega apstākļos vienas dienas laikā īstenot vienlaicīgu svaigu pēdu meklēšanu un uzskaiti visā Latvijas teritorijā;
3. pārbaudīt dabā iedzīvotāju ziņojumus par lielo plēsēju uzbrukumiem mājdzīvniekiem.

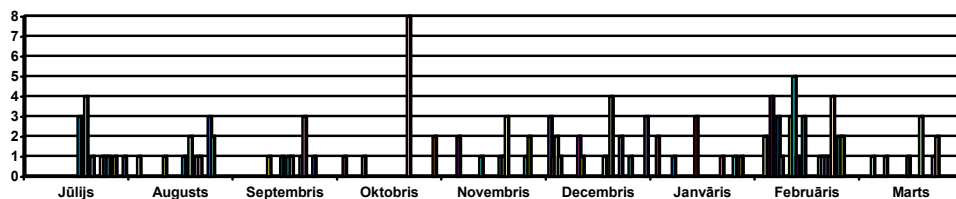
Monitoringā iesaistīts Valsts meža dienests un Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava”, un tam izmanto valsts budžeta un Medību saimniecības attīstības fonda līdzekļus.

IUCN LCIE (Pasaules Dabas aizsardzības savienības Eiropas Lielo plēsēju iniciatīvas grupa) apvieno un koordinē vilku pētnieku darbu visās Eiropas valstīs un reģionos. Informācija par projektiem, starptautisko sadarbību un rezultātiem iegūstama mājas lapā www.lcie.org.

2. Sugas un tās biotopa izmaiņu cēloņi

2.1. Sugas populāciju ietekmējošie faktori

Galvenais vilku skaitu ierobežojošais faktors Latvijā un gandrīz visā sugas areālā ir tieša nogalināšana. Cilvēks to veic galvenokārt mājlopu aizsardzībai un lielāka medījamo pārnadžu skaita nodrošināšanai. Šim faktoram ir pakārtoti arī lielākā daļa pārējo iemeslu, kurus min kā sugai bīstamus, piemēram, pārāk izretināta populācija un sadrumstalots areāls, nepietiekama ģenētiskā daudzveidība, hibridizācija ar suņiem u. c. Latvijā vilku medībām līdz pat 2003. gadam nebija nekādu ierobežojumu – tie bija nelimitēti medījamie dzīvnieki bez saudzēšanas laika, un to medīšana līdz pat 1999. gadam tika veicināta, izmaksājot prēmijas. Tomēr pilnībā vilkus iznīcināt valsts teritorijā nekad nav izdevies. Kaut arī vilku populācijas spēj paciest ļoti lielu medību slodzi, tiek uzskatīts, ka to skaits sāk samazināties, kad nomedīšanas apjoms pārsniedz 30-40% (Ballard *et al.* 1987). Kaut arī mūsu rīcībā nav precīzu uzskaites datu, pēc skaita dinamikas tendences var spriest, ka 90-to gadu vidū, kad sezonā tika nomedīti vairāk nekā 300 vilku (14. att.), populācijas lielums medību sezonas sākumā bija ap 900 indivīdu. Šis skaits gandrīz sakrīt ar oficiālo uzskaiti, taču jāņem vērā, ka oficiāli Latvijā medījamie dzīvnieki tika uzskaitīti uz 1. martu, tātad pēc tam, kad gandrīz beigusies medību sezona sniega apstākļos. Respektīvi, populācija visdrīzāk tiek novērtēta, neņemot vērā tās nomedīto daļu. Sākot ar 1998. gadu, oficiālajā uzskaitē vērojama vilku skaita lejupslīde, kurai seko populācijas nostabilizēšanās. Kopš 1999. gada vidēji tiek nomedīti apmēram 130 vilki gadā, uzskaites datiem svārstoties ap 500-700 indivīdiem. Domājams, ka šāds skaita vērtējums ir pārspīlēts. Kā savos pētījumos par Ziemeļamerikas vilkiem atzinis L. D. Mičs (Mech 1981), ja populācija ir stabila, tad gada laikā bojā gājušo vilku skaitam jābūt apmēram vienādam ar par gadu jaunāko vilku skaitu. Latvijā nomedīto vilku paraugkopā jauno vilku īpatsvars ir 43% (9. att.). Tātad var pieņemt, ka pēdējo 10 gadu periodā Latvijā vidēji gadā tiek nomedīts 43% no vilku populācijas. Tas savukārt nozīmē, ka vilku skaits, sākoties medību sezonai, ir tikai apmēram 300 indivīdu. Šādu skaita vērtējumu ir grūti pieņemt medniekiem, jo viņiem vilku medības saistās ar daudz lielāku piepūli un necīgākām sekmēm salīdzinājumā ar

17. attēls. Vilku nomedīšanas kalendārā gaita 2005. – 2006. gada medību sezonā (n=130)

citu sugu medībām. Patiesībā vairums vilku Latvijā tiek nošauti nejauši, medību laikā gaidot parādāmie citus dzīvniekus. Atšķirībā no lūšiem, kam lielāko limita daļu nomedī pirmajā mēnesī pēc sezonas sākšanās (Ozoliņš *et al.* 2008), vilki tiek nomedīti salīdzinoši vienmērīgi visas sezonas garumā (17. att.). Speciālas vilku medības tiek rīkotas galvenokārt februārī un marta pirmajā pusē, kad tām ir piemēroti sniega apstākļi un pārējo sugu medībām termiņš beidzies, taču līdz tam laikam jau ir izpildīts ap 70% no kopējā vilku limita. Rezultātā var uzskatīt, ka vilku medībās iegūto indivīdu paraugkopa ir radusies galvenokārt, nejauši sastopoties plēsējiem ar medniekiem, un tās dzimuma un vecuma struktūru nav ietekmējušas izlases medības atšķirībā no daudzām citām medījamo dzīvnieku sugām.

Intensīvajām vilku medībām Latvijā galvenais motīvs ir mednieku aprindās dziļi iesakņojies uzskats – konkurence par savvaļas pārnadžiem. Postījumi lopkopībai nav lieli, tiem piemīt lokāls raksturs, un speciāli rīkotas medības postījumu novēršanai reti bijušas sekmīgas. Tos varētu samazināt, izglītojot zemniekus un izskaidrojot, kā izvairīties no šādām konfliktsituācijām.

Pastāv arī daži citi argumenti vilku medībām, kas visdrīzāk mūsdienās tieši neietekmē nomedīto vilku daudzumu, bet ar kuriem nākas rēķināties, ievācot materiālu populācijas monitoringam:

- vilku ādas un galvaskausi pēc vienota standarta (CIC punkti) tiek vērtēti medību trofeju izstādēs;
- vilks vienmēr bijis salīdzinoši rets medījums, un tā iegūšana ceļ mednieka sociālo prestižu kolektīvā;
- pēdējos gados aug pieprasījums pēc vilku izbāzeņiem, kā dekoratīva telpu interjera elementa;
- iespēja citu dzīvnieku medību laikā iegūt vilku ir vilinoša ārvalstu medniekiem, kuru pastāvīgās dzīvesvietas valstīs šīs sugas medības ir aizliegtas.

Minētie apstākļi liecina par to, ka vilku medības nav tikai pasākums plēsēju skaita ierobežošanai, bet arī medību tradīcija pati par sevi. Šajā situācijā ļoti būtiski izvēlēties pamatotus argumentus vilku medību ierobežojumiem, neradot iespaidu, ka apdraudētas tiek medību tradīcijas. Gluži pretēji – medību tradīcijas (proti, vēlmi medīt sugu ilgtspējīgi) iespējams izmantot kā regulējošu instrumentu vilku aizsardzībā, kas mazina domstarpības jautājumos par vilku it kā pieļaujamo skaitu un to ietekmi uz citu sugu populācijām.

Kopš 2004. gada Latvijā tiek noteikts lielākais pieļaujama nomedījamo vilku skaits (limits) un noteikta medību sezona – no 15. jūlija līdz 31. martam. Plānojot pirmo vilku limitu 2004./2005. gada medību sezonai, par atskaites punktu tika izvēlēts noapaļots iepriekšējos gados nomedīto vilku skaits – 150. Tā kā šis limits netika izpildīts, tad turpmākajiem diviem gadiem tika noteikta zemāka lielākā pieļaujamā nomedījamo vilku skaita robeža – 130. Šāds lielākais pieļaujama nomedīšanas apjoms sākotnēji tika noteikts arī 2007./2008. gada medību sezonā, kad limitu izpildīja jau februāra vidū. Sakarā ar ziņojumiem par postījumiem lopkopībā un trakumsērgas gadījumu Valsts meža dienests nekavējoties noteica papildus limitu – 20 vilku – valsts rietumdaļā, ko līdz sezonas beigām arī izpildīja. 2008./2009. gada medību sezonai atkal lielākais pieļaujama nomedījamo vilku skaits ir 150.

Par vilku mirstības gadījumiem, kas nav medības, Latvijā ir samērā maz informācijas. Pēc VMD teritoriālo struktūrvienību ziņojumiem pēdējos gados 3-4 vilki gadā gājuši bojā sadursmēs ar autotransportu, kas ir agrāk Latvijā nebijis mirstības iemesls, bet iespējams pieaugošs apdraudējums nākotnē. Pēc ZM Pārtikas un veterinārā dienesta datiem laikā no 1987. līdz 1998. gadam bija vidēji viens gadījums gadā, kad konstatēti ar trakumsērgu saslimuši vilki. Pēdējā laikā

šī saslimstība vilkiem ir mazinājusies uz vidēji vienu gadījumu divos gados. Protams, veterinārajam dienestam ir ziņas tikai par slimajiem dzīvniekiem, kuriem ir bijusi kāda saskare ar cilvēkiem vai mājlopiem. Taču, ja arī pieņem, ka daļa ar trakumsērgu saslimušo vilku aiziet bojā dabā un neparādās oficiālajos datos, tā nevar būt liela daļa no populācijas, jo Latvijā nav plašu cilvēku neapdzīvotu teritoriju salīdzinājumā ar vilku pārvietošanās spēju, un saslimis vilks visdrīzāk agri vai vēlu nonāk saskarē ar cilvēkiem. Jāsecina, ka trakumsērgas sastopamība vilkos ir zināms drauds Latvijas iedzīvotājiem, bet šī slimība būtiski neietekmē pašu vilku populāciju. Cita savvaļas zīdītājos samērā izplatīta slimība, kas var izraisīt epizootijas vilkiem, ir kašķis. Taču tas arī konstatēts samērā nelielam nomedīto vilku skaitam – apmēram 4%. Vilkiem konstatēta arī bagāta helmintofauna, kas Latvijā ir pārstāvēta ar 18 sugām (Bagrađe *et al.* 2005ab). No tām desmit sugas pieder pie lenteņiem, septiņas – pie nematodēm un viena – pie trematodēm. Biežāk sastopamās sugas ir trematode *Alaria alata* (85.3%) un nematode *Trichinella* sp. (69.7%), kā arī lenteņi *Taenia multiceps* (47.1%), *T. hydatigena* (41.2%), un nematodes *Pearsonema plica* (41.4%) un *Uncinaria stenocephala* (41.2%). Visi līdz šim pārbaudītie vilki (vairāk nekā 30) bijuši inficēti vismaz ar vienas sugas parazitājiem, maksimāli – ar astoņu sugu parazitājiem. Pēdējā laika pētījumos noskaidrots, ka vilku aplipšana ar parazitājiem nepastiprinās, pieaugot dzīvnieku vecumam, tātad visdrīzāk arī parazitāri nevar būtiski ietekmēt populācijas stāvokli kopumā.

Dabisko ienaidnieku vilkiem gandrīz nav visā to areālā, kaut arī ir zināmi gadījumi, kad vilkiem uzbrukuši lāči (Bibikov 1985). Latvijā ir novērots, ka ar jaunu vilku ir barojies klinšu ērglis *Aquila chrysaetos* (U.Bergmanis, pers. ziņ.). Vilki var iet bojā, medījot lielos pārnadžus, piemēram, aļņus, kuri spēj efektīvi aizsargāties un pat nogalināt vilkus (Сабанеев 1988). Tomēr šādi gadījumi ir reti un būtiski neietekmē vilku populāciju.

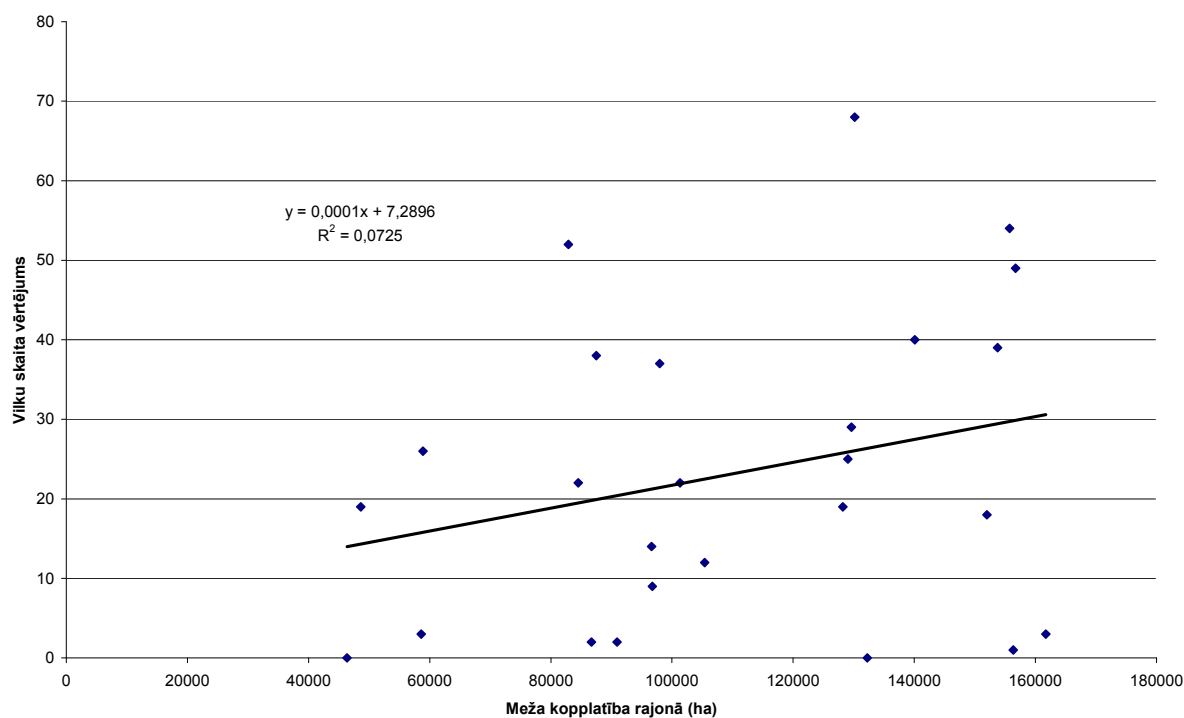
Pastāv uzskats par vilku un lūšu savstarpējo konkurenci, taču abu šo sugu izplatības aina Latvijā to neapstiprina. Jādomā, ka vilks, pateicoties savai populācijas sociālajai struktūrai – baram, spēj izkonkurēt lūsi, kas drīzāk cieš no šīs konkurences. Ir zināmi gadījumi, kad vilki uzbrukuši lūšiem un apēduši tos (Bibikov 1985). Lūšim ir šaurāka barošānās specializācija (pārsvarā stirnas un zaķi), kamēr vilks spēj nomedīt arī lielākus dzīvniekus (Jedrzejewska *et al.* 1997). Tādēļ barības konkurence starp šiem dzīvniekiem nav izteikta, vēl jo vairāk tāpēc, ka šīs divas sugas izvēlas atšķirīgus biotopus (Jedrzejewska and Jedrzejewski 1998). Barības konkurence var būt ne tikai ar citiem plēsējiem, bet arī, piemēram, ar mežacūku, kas labprāt lieto uzturā vilku nogalinātu medījumu atliekas, tādējādi netieši konkurējot ar plēsēju (Bibikov 1985). Tajā pat laikā mežacūkas ir nozīmīgs vilku barības objekts (Andersone and Ozoliņš 2002), un spēcīga mežacūku populācija uzskatāma par vilkiem labvēlīgu faktoru.

Par draudu vilku populācijām ir atzīta suņu atrašanās savvaļā, kā arī atsevišķu cilvēku tieksme turēt vilkus, un vilku un suņu hibrīdus kā mājdzīvniekus (Boitani 2000). Vilku un suņu sakrustošanās atsevišķos reģionos nav retums un ir novēroti Krasnodaras, Krasnojarskas, Voronežas apgabalos Krievijā, kā arī Āzijā, Moldovā un citur (Гурский 1975; Рябов 1985). Pastāv uzskats, ka citādi dzīvotspējīgai populācijai hibrīdi nav bīstami, jo to sajaukšanās ar vilkiem tālākās paaudzēs nenotiek. Savukārt ekoloģiski hibrīdu populācijas spēj konkurēt tikai ar vājām, citu iemeslu apdraudētām vilku populācijām (Zimen 1990). To, ka hibrizācija dabiskos apstākļos notiek arī Latvijā, liecina kāds aprakstītais hibrīdais metiens Silenē (Кронит 1971). 1998. gadā 25 Latvijā nomedīto vilku audu paraugi tika aizsūtīti Dr. E. Randi no Itālijas Dabas bioloģijas institūta, kur pārbaudīja, vai tiem nav suņa gēnu piejaukuma. Ģenētiskā analīze uzrādīja, ka visi 25 analizētie vilki ir bez suņa gēnu piejaukuma. Vēlāk apstiprinājums vilku un suņu hibrizācijai Latvijā tika iegūts 1999. g. martā, kad Alojās mežniecībā tika atrasts vilku midzenis ar 7 apmēram divas nedēļas veciem kucēniem. Veicot asins paraugu ģenētiskās analīzes Itālijas Dabas bioloģijas institūtā (Andersone *et al.* 2002), tika konstatēts, ka no mātes šie kucēni saņēmuši vilku gēnus, kaut arī ārēji paši vairāk atgādina suņus. Savukārt iespējama kucēnu

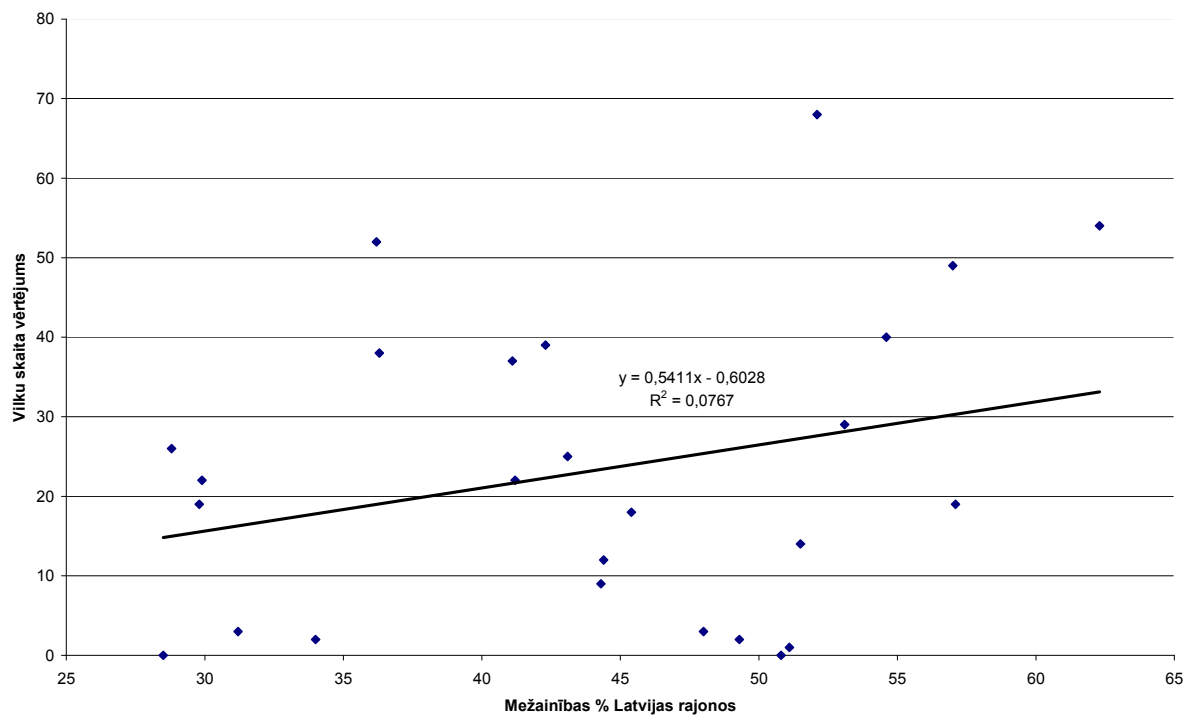
mātei, kas vēlāk tika nomedīta un arī izrādījās vilka un suņa krustojums, ārēju suņa pazīmju, neskaitot dažas galvaskausa īpatnības, nebija.

2.2. Sugas biotopu ietekmējošie faktori

Lai arī meži un augstie sūnu purvi ir galvenās vilku uzturēšanās vietas, vilku skaitam Latvijā nav ciešas atkarības no mežu platības (18., 19. att.). Zināma sakritība, vēsturiski salīdzinot abus statistiskos rādītājus, tomēr ir vērojama (3. tab.), un to var izskaidrot ar politiskām un ekonomiskām pārmaiņām valstī, kas ietekmējušas gan mežu, gan vilku populācijas stāvokli. Priekšplānā izvirzoties lauksaimniecības politikai 20. gadsimta pirmajā pusē, valstī samazinājās gan mežu platības, gan intensīvi tika izskausti vilki. Savukārt pēc Otrā pasaules kara mežu platības Latvijā sāka pieaugt (Matīss 1987, Priedītis 1999), bet padomju valdība atbalstīja intensīvas plēsēju iznīcināšanas kampaņas, jo bijušās PSRS teritorijā vilki tiešām nodarīja ievērojamus zaudējumus lopkopībai un bija šķērslis profesionālas medību saimniecības attīstībai, kam bija zināma vieta valsts ekonomikā. Arī Latvijas PSR pastāvēja profesionālas medību saimniecības elementi, kā, piemēram, dažādi valsts sagādes plāni, kas neveicināja iecietību pret plēsīgo dzīvnieku klātbūtni medību platībās. Tomēr 20. gadsimta astoņdesmitajos gados vilku kļuva ievērojami vairāk, un to var skaidrot vienīgi ar biotopu kvalitātes paaugstināšanos, kas vienlaikus mazināja arī konkurenci starp plēsējiem un medniekiem. Šajā laikā ievērojami palielinājās pārnadžu skaits Latvijas mežos, kā arī ievērojamus apmērus sasniedza bebru populācija (Andersone-Lilley and Ozoliņš 2005). Mežu platību pieaugums un lielais barības objektu blīvums tajos ir labvēlīgs nosacījums vilku populācijas pastāvēšanai līdz pat mūsdienām. Jāsecina, ka mežu platības nav noteicošais faktors vilku populācijas blīvumam, bet mežs un labi barošanās apstākļi labvēlīgi ietekmē vilku populācijas atjaunošanos pēc tam, kad to samazinājusi tieša iznīcināšana.

18. attēls. Vilku skaita atkarība no mežu kopplatības Latvijas 26 rajonos 2005. gadā.

19. attēls. Vilku skaita atkarība no mežainuma Latvijas 26 rajonos 2005. gadā.

3. tabula.

Mežu platību un vilku skaita izmaiņas Latvijā

Gads	Mežu kopplatība (ha)	Vilku skaits
1924.	1780400	407
1929.	1659200	164
1935.	1747100	14
1961.	2439500	70
1973.	2578900	40
1983.	2782300	330
2006.	2950267	568

3. Sugas un tās biotopa pašreizējā aizsardzība

3.1. Tiesiskā aizsardzība

Vietējie normatīvie akti:

Latvijā vilks ir īpaši aizsargājama ierobežoti izmantojama suga saskaņā ar Sugu un biotopu aizsardzības likumu (05.04.2000.) un Ministru kabineta noteikumu Nr. 396. „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu saraksta” 2. pielikumu (14.11.2000.). Vilks ir arī medījamo dzīvnieku sugu sarakstā Ministru kabineta noteikumos Nr.760. „Medību noteikumi” (23.02.2003.). Vilkus atļauts medīt, ievērojot Valsts meža dienesta noteikto lielāko pieļaujamo nomedijamo dzīvnieku skaitu, no 15. jūlija līdz 31. martam. Par nelikumīgu vilka nogalināšanu pārkāpēju soda administratīvā kārtībā.

Starptautiskās saistības:

Vašingtonas konvencija – “Konvencija par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētām savvaļas faunas un floras sugām (CITES)”. Spēkā kopš 1975. gada 1. jūlija, Latvija kā neatkarīga valsts pievienojusies 1997. gadā. Vilks minēts 2. pielikumā – potenciāli apdraudēta suga. Tas nozīmē, ka starptautiskā tirdzniecība ar šo sugu ir ierobežota un kontrolēta.

Bernes konvencija – “Konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu”. Vilks iekļauts 2. pielikumā – stingri aizsargājamas sugas. Latvija, ratificējot šo konvenciju (Pieņemta 1979. gadā, Latvijā spēkā no 1997. gada), ir veikusi atrunu, kas nozīmē, ka valsts drīkst organizēt sugas izmantošanu ar ierobežojumiem (saudzēšanas sezona, medību veidi), kā arī noregulējot tirdzniecību ar dzīvniekiem un to ķermeņa daļām.

Riodežaneiro “Konvencija par bioloģisko daudzveidību” (1992). Latvija piedalījies šī dokumenta parakstīšanā un to ratificējusi 1995. gadā. Konvencija nesatur pielikumus vai sugu sarakstus, bet vispārējas norādes par dzīvās dabas daudzveidības saglabāšanu, izpēti un sabiedrības izglītošanu.

Eiropas Padomes direktīva 92/43/EEC Par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību („Sugu un biotopu direktīva”). Šajā direktīvā lūsis minēts II pielikumā (nepieciešama biotopu iekļaušana īpaši aizsargājamās teritorijās) un IV pielikumā (ieguves aizliegums). Iestājoties Eiropas Savienībā 2004. gada 1. maijā Latvijai noteikts izņēmums un uz vilku attiecināmas direktīvas V pielikuma prasības – sugas individuus drīkst iegūt, bet valstij jānodrošina labvēlīgs populācijas stāvoklis, sugas monitorings un jāaizliedz direktīvas VI pielikumā uzskatītie medību paņēmieni.

Eiropas Padomes regula Nr. 338/97 „Par savvaļas dzīvnieku un augu sugu aizsardzību, regulējot tirdzniecību ar tām”. Vilks iekļauts A pielikumā, kas nozīmē, ka tirdzniecības ierobežojumi ir ļoti būtiski tā aizsardzībai, un regula nosaka visstingrāko kārtību, kādā vilki vai to ķermeņa daļas ievedami vai izvedami no Eiropas Kopienas.

2008. gadā Eiropas Komisija akceptēja „Vadlīnijas lielo plēsēju apsaimniekošanas plāniem populāciju līmenī” (Linnell *et al.* 2008). Tas nav normatīvs akts, ko parakstījušas dalībvalstis, bet skaidrojošs un rekomendējošs dokuments lielo plēsēju populāciju labvēlīga

stāvokļa sasniegšanai un saglabāšanai. Vadlīniju ievērošana būs atkarīga no dalībvalstu turpmākās spējas sadarboties starptautiskā līmenī un vēlmes saskaņot savas nacionālās intereses ar sugas aizsardzības prasībām. Dokuments kalpos par pamatu labas prakses novērtēšanā lielo plēsēju, tajā skaitā vilku apsaimniekošanā.

3.2. Sugas un tās biotopa aizsardzības pasākumi

Vilku medībām tiek noteikts valstij kopējs lielākais pieļaujamais nomedējamo dzīvnieku skaits, kura izpildes gaita tiek centralizēti uzraudzīta. Nosakot limitu, tiek ņemti vērā vilku monitoringa rezultāti un iepriekšējās medību sezonas medību rezultāti, plānojot nomedējamo vilku daudzumu tā, lai kopējais Latvijā dzīvojošo indivīdu skaits un to izplatība nesamazinātos. Medības uzraugošajai institūcijai Valsts meža dienestam ir precīzi zināmas vilku nomedīšanas vietas un laiki. Tiklīdz limitā atlikuši 10 dzīvnieki, medniekiem nav atļauts vilkus medīt vairākās vietās vienlaicīgi bez saskaņošanas ar VMD Medību daļu. Pēc visu atļauto vilku nomedīšanas, vilku medības visā valstī tiek pārtrauktas līdz nākošā gada sezonai.

Pamatojoties uz izstrādātiem teritoriju individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem un dabas aizsardzības plāniem, vilki netiek medīti Slīteres un Gaujas nacionālajos parkos, Ķemeru nacionālā parka dabas rezervāta zonā un pārējā teritorijā tikai pēc saskaņošanas ar parka administrāciju, dabas rezervātu stingrā režīma zonās, kur medības vispār aizliegtas, kā arī dažu dabas liegumu teritorijā, laikā, kad tajos noteikts vispārējs medību aizliegums (nelielās platībās). Vilku medības iespējams organizēt ārpus atļautā termiņa un lielākā pieļaujamā nomedīšanas apjoma gadījumos, kad notiek kaitējums mājdzīvniekiem un citi tā novēršanas pasākumi bijuši neefektīvi, kā arī, lai novērstu epidēmiju vai epizootiju izplatīšanos, saskaņojot ar Valsts meža dienestu un īpaši aizsargājamo teritoriju administrāciju (ja medības notiek platībās, kur to aizliedz šo teritoriju individuālie noteikumi). Šādu praksi izmantojis VMD 2008. gada februārī, nosakot papildus limitu 20 vilku nomedīšanai Latvijas rietumu daļā.

Biotopu aizsardzības pasākumi nav paredzēti.

3.3. Sugas aizsardzības plāna saistība ar citiem sugu un biotopu aizsardzības plāniem

Vilku aizsardzības plāns Eiropas mērogā tika publicēts 2000. gadā (Boitani 2000). Šajā plānā tika ietverta informācija un aizsardzības pasākumu ieteikumi arī Latvijai.

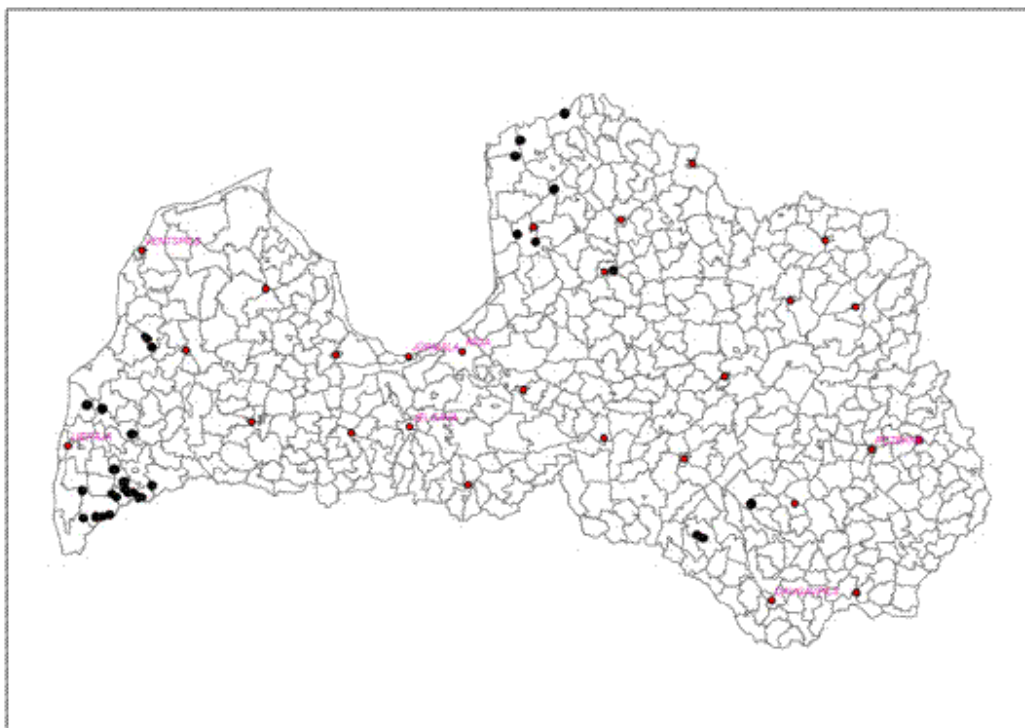
No Latvijā izstrādātajiem sugu aizsardzības plāniem vilku aizsardzības plāns pēc nepieciešamo pasākumu satura un ieviešanas gaitas cieši saistīts ar Eirāzijas lūša (*Lynx lynx*) aizsardzības plānu, kas ar Vides ministra rīkojumu nr. 683 apstiprināts 2007. gada 13. novembrī.

3.4. Pašreizējās aizsardzības un Sugas aizsardzības plāna ieviešanas riska analīze

Vilku populācijas stāvoklis kopš 2004. gada veikto aizsardzības pasākumu (Ozoliņš 2002) rezultātā ir stabils. Pēc bioloģiskiem rādītājiem populācija nebija apdraudēta arī pirms plāna ieviešanas, un vilku aizsardzības pasākumu mērķis bija nodrošināt stāvokļa stabilitāti. Šādā situācijā pastāv risks, ka, pieaugot vilku skaitam, rastos apsaimniekošanas problēmas un palielinātos sabiedrības neapmierinātība. Līdzšinējo sabiedrības iecietību nodrošina iespēja vilkus

medīt, nelielais un lokālais konfliktu skaits ar lauksaimniekiem un pieaugošais savvaļas pārnadžu blīvums, kas neraisa konkurenci starp plēsējiem dabā un medniekiem.

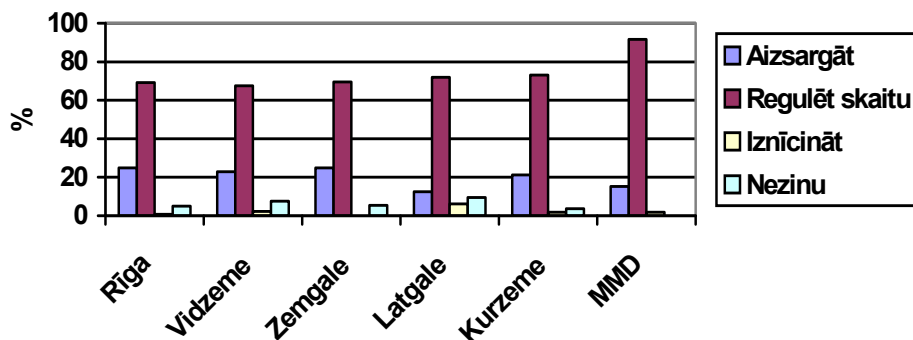
2001. gadā Latvijā ar Pasaules Dabas fonda WWF finansējumu tika veikts sabiedrības uzskatu pētījums par lielajiem plēsējiem. Tajā tika ietvertas 3 vietējās plēsēju sugas – brūnais lācis, lūsis un vilks (Andersone, Ozoliņš 2004.). Tika izmantota iedzīvotāju aptauja ģimenēs ar anketas metodi pēc “tuvākās dzimšanas dienas principa”. Anketas tika izdalītas dažādos Latvijas reģionos (Rīga, Vidzeme, Zemgale, Kurzeme un Latgale) un starp atšķirīgām mērķauditorijām, ieskaitot ģimenes, kuru bērni mācās vispārīzglītojošās skolās (N=401), un žurnāla “Medības, Makšķerēšana, Daba” lasītājus (N =157). Ģimeņu aptauja uzrādīja pozitīvāku attieksmi pret lielo plēsēju aizsardzību salīdzinājumā ar medniekiem, kas vairāk atbalstīja plēsēju skaita regulēšanu. Vairums aptaujāto atzina, ka vilku skaits Latvijā ir pietiekams. Negatīvā attieksme parasti tika pamatota ar zaudējumiem, ko lielie plēsēji nodara lopkopībā un medību saimniecībā. Lācis tiek uzskatīts par visbīstamāko cilvēkiem (61,7%), otrajā vietā ierindojas lūsis (50%) un tikai tad vilks (42,2%).

20. attēls. Vietas (melnie aplīši), kur notikuši vilku uzbrukumi mājdzīvniekiem 2006. gadā.

Lielākā aptaujāto daļa (70%) atbalsta vilku skaita regulēšanu, tikai 21.7% atbalsta vilka pilnīgu aizsardzību, bet vilku iznīcināšanas atbalstītāju ir pavisam maz – 2%. 6.3% atbildējušo nav viedokļa šajā jautājumā. Vislielākais vilku iznīcināšanas (6.2%) un vismazākais vilku aizsardzības (12.5%) atbalstītāju īpatsvars ir Latgalē, reģionā ar salīdzinoši zemu mežainumu, kur vilku skaits periodiski ir vislielākais. Visvairāk vilku skaita regulēšanas piekritēju (73.1%) ir Kurzemē, kur bieži notiek vilku uzbrukumi mājlopiem (20. att.). Visvairāk vilku aizsardzību atbalsta Rīgā un Zemgalē (katrā reģionā pa 25%) (21. att.). Arī 2008. gadā Latvijas Mednieku asociācijas pasūtītajā pētījumā par iedzīvotāju attieksmi pret medībām 74% aptaujāto atzīst, ka vilkus medīt ir nepieciešams (www.latma.lv).

21. attēls. Kas jādara ar vilkiem Latvijā?

Vēl viens sabiedrības viedokļa pētījums veikts 2005. gadā pēc plānoto aizsardzības pasākumu ieviešanas projekta “Lielie plēsēji Ziemeļeiropas ainavās: starpdisciplinārs risinājums reģionālai sugu aizsardzībai” (skat. 1.5. nodaļu) ietvaros. Pētījuma gaitā caur skolām Rīgā, Ventspilī un Madonas rajonā tika izplatītas 1250 anketas, no kurām atpakaļ saņemtas 911 (73%). Tāda pat satura anketas izplatītas arī Igaunijā, Lietuvā, Polijā un Norvēģijā. Pētījumā noskaidrots, ka tieši Latvijas iedzīvotāji ir ar mieru atrasties vistuvāk vilku apdzīvotām vietām, viņi ir gatavi pieļaut vienu no lielākajām vilku populācijām savā teritorijā, bet tajā pat laikā viņi ir vairāk norūpējušies par savas ģimenes drošību un ienākumiem vilku sakarā nekā Igaunijas un Norvēģijas iedzīvotāji. Acīmredzot vilku populācijas palielināšana pašlaik salīdzinoši labvēlīgo attieksmi pret tiem varētu sabojāt.

Rezultāti liecina, ka sabiedrisko attiecību sfēra šobrīd ir labvēlīgs fons vilku aizsardzībai, tomēr, lai turpmāk mazinātu aizsardzības pasākumu īstenošanas risku, nedrīkst koncentrēties tikai uz populācijas bioloģiskā stāvokļa uzlabošanu. Esošā stāvokļa saglabāšana un diplomātija saskarsmē ar atšķirīgu interešu grupām, jāuzskata par prioritātēm, definējot sugas aizsardzības mērķi un uzdevumus.

4. Sugas aizsardzības plāna mērķis un uzdevumi

Sugas aizsardzības plāna mērķis ir saglabāt vilku populācijas labvēlīgu stāvokli Latvijā neierobežotī ilgā laikā un veicināt labvēlīga stāvokļa sasniegšanu un uzturēšanu visā Baltijas vilku populācijā. Latvijā jā saglabā ne mazāk kā 300-500 vilku. Ar labvēlīgu populācijas stāvokli saprot ne vien pietiekamu indivīdu skaitu, bet:

1. demogrāfisko stāvokli, kas nodrošina pašatjaunošanos; 2. ģenētisko stāvokli, kas nodrošina iedzimtības materiāla apmaiņu populācijas areāla robežās, kā arī ģenētiskās un morfoloģiskās identitātes saglabāšanu un evolūcijai nepieciešamo ģenētisko daudzveidību, īpaša uzmanība vilku gadījumā jāpievērš hibridizācijas iespējas mazināšanai ar suņiem; 3. ekoloģisko stāvokli, kurā suga saglabā dabiskās funkcijas ekosistēmā (barošanas, spēju ietekmēt upuru dzīvnieku populācijas, biotopu izmantošanu u.c.).

Mērķa sasniegšanu iespējams novērtēt pēc sekojošiem rādītājiem:

- nenotiek areāla sadrumstalošanās un samazināšanās;
- samazinās teritorijas, kuras vilki ilgstoši neapdzīvo;
- neveidojas teritorijas ar augstu vilku blīvumu un vienlaikus to radīto konfliktu saasināšanos;

- sabiedrība atzinīgi novērtē vilku klātbūtni lauku (mežainā) ainavā, nesaskata šajā sugā nevēlamu konkurentu, draudu vai nepieņemamu šķērslī saimnieciskajai darbībai, pozitīvi uztver iespēju sastapties ar vilku eksistences pierādījumiem un informāciju par vilku dzīvi un populācijas stāvokli;
- vilku funkcijas ekosistēmā (barība, midzeņu vietas izvēle, migrāciju iespējas) tiek saglabātas iespējami tuvas dabiskajām;
- ir iespējama sezonāli ierobežota sugas izmantošana medībās, ja tiek saglabāta populācijas pašatjaunošanās spēja;
- nepasliktinās populācijas stāvoklis Baltijā kopumā.

Mērķa sasniegšanai paredzēti šādi uzdevumi:

- veicināt ar mežsaimniecības un lauksaimniecības interesēm saskaņota iespējami augsta savvaļas pārnadžu blīvuma saglabāšanu, pastiprinātu uzmanību šajā sakarā veltīt problēmām, kas saistītas ar transporta infrastruktūras un intensitātes attīstību (savvaļas dzīvnieku pārejas, brīdinājumi, ātruma ierobežojumi u.c.);
- sekot vilku populācijas dzimuma un vecuma struktūras izmaiņām un izmantot tās populācijas stāvokļa izmaiņu prognozēšanai;
- samazināt lielāko pieļaujamo vilku nomedīšanas apjomu, tiklīdz parādās pirmās nepārprotamās populācijas stāvokļa pasliktināšanās pazīmes, kā arī nepieciešamības gadījumā izmantot likumīgās iespējas medību sezonas saīsināšanai;
- novērst *nepamatotus* medību ierobežojumus īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības plānos, kas var pasliktināt iedzīvotāju attieksmi pret vilku aizsardzību, tajā pat laikā sugas aizsardzības pasākumus īstenojot populācijas līmenī;
- turpināt vilku zinātnisko izpēti, īpašu vērību veltot barošanās, vairošanās un uzturēšanās vietu izvēles jautājumiem;
- turpināt sabiedrības izglītošanas darbu vilku aizsardzības problēmās, īpaši jāakcentē nepieciešamība un veidi, kā samazināt vilku uzbrukuma riskus mājdzīvniekiem;
- rēķināties ar vilku aizsardzības prasībām, veicot jebkuras izmaiņas un papildinājumus normatīvajos aktos, kas skar medību saimniecību, mežsaimniecību un vides aizsardzību.

5. Sugas un tās biotopa aizsardzības pasākumi

5.1. Likumdošana un dabas aizsardzības politika

Kontekstā ar lūšu un lāču aizsardzības politiku jārisina jautājums par zaudējumu kompensāciju lauksaimniecībai (lopkopībai), ko nodara lielie plēsēji. Attiecībā uz vilkiem šis pasākums ir īpaši aktuāls, jo Latvijas iedzīvotāji nav pieraduši pie papildus izmaksām lopkopībā, kas saistītas ar ganāmpulku apsardzību, bet vilki savukārt mēdz ātri pielāgot savu uzvedību vieglāk iegūstamai barībai un efektīvi nodod šo pieredzi no paaudzes uz paaudzi. Pašreizējos normatīvajos aktos konstatētas sekojošas pretrunas:

- Saskaņā ar Medību likumu zaudējumus lauksaimniecībai atlīdzina medību tiesību lietotāji, taču viena vilka individuālajā teritorijā (vismaz 200km²) medību tiesības var piederēt daudzām fiziskajām vai juridiskajām personām.
- Vilkiem ar likumu noteikta valsts aizsardzība, kas ierobežo to skaita regulēšanas iespējas.

- Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 497 „Kārtība, kādā nosaka materiālo zaudējumu apjomu, kurus lauksaimniecībai un mežsaimniecībai nodarījuši medījamie dzīvnieki”, kas spēkā no 21.07.2007., zaudējumus vērtē tikai tad, ja postījumu vietā veikti atbilstoši aizsardzības pasākumi. Efektīgs taču ne absolūts aizsardzības pasākums pret lielajiem plēsējiem ir elektriskais žogs (nevis elektriskais gans!), taču iežogota platība saskaņā ar Medību likumu nav uzskatāma par medību platību. Medību tiesību lietotāja atbildība par notikušo ārpus medību platībām ir juridiski problemātiska.
- Daudzos gadījumos zaudējumu cietējs pats ir medību tiesību lietotājs.

Risinājums minētajām pretrunām būtu finansējums (piemēram, Lauku atbalsta dienesta uzraudzībā esošo līdzekļu pārdale), ko pēc rūpīgas neatkarīgu ekspertu veiktas izmeklēšanas piešķirtu zaudējumu cietējam mājdzīvnieku turpmākas aizsardzības nodrošināšanai. Lai neveicinātu bezatbildīgu attieksmi mājdzīvnieku turēšanā un mazinātu risku, ka, izveidojot sistēmu zaudējumu kompensēšanai, strauji pieaugtu pieteikumu skaits, samaksas lielumam vajadzētu būt mazākam par plēsēju postījumu rezultātā neiegūtās produkcijas tirgus vērtību.

Jānodrošina Medību likuma 5. panta 1. daļas ievērošanas uzraudzība un vainīgo personu sodīšana par vilku trofeju pieņemšanu pārstrādei, pārvadāšanai vai glabāšanai no personām, kuras nav uzrādījušas atbilstošu medību atļauju vai tās kopiju. Šajā sakarā jāpanāk, lai taksidermistu darbnīcās un ādu ģērētavās, kur notiek lielo plēsēju trofeju apstrāde un izbāzeņu izgatavošana, tiktu veikta atbilstošu medību atļauju pārbaude.

5.2. Sugas aizsardzības pasākumi

Turpināt lielākā pieļaujamā nomedījamo vilku skaita noteikšanu un izpildes uzraudzību medību procesā. Pasākumu izpilda Valsts meža dienests pēc sekojošas shēmas:

1. Vadoties pēc monitoringa ceļā iegūtās populācijas stāvokļa tendences un iepriekšējā gada medību rezultātiem, noteikt lielāko pieļaujamo nomedījamo vilku skaitu valstī (limitu) pirms to medību sezonas sākuma.
2. Ja konstatēta vilku populācijas samazināšanās Latvijā kopumā, platībās, kur vilki kļuvuši tik reti, ka tas var apdraudēt populācijas atjaunošanos, vai arī šim reģionam un populācijas blīvumam konkrētajā vietā ir īpaša nozīme vienotas Baltijas vilku populācijas pastāvēšanā un labvēlīga stāvokļa saglabāšanā, kopējā limita ietvaros noteikt teritoriālus un sezonālus medību ierobežojumus vai aizliegumus.

5.3. Sugas biotopa aizsardzības pasākumi

Kaut arī vilkiem nav nepieciešams specifiski aizsargāt kādu noteiktu biotopu, šai sugai ir svarīgi, lai populācijas un to barības objektu populāciju izplatības rajoni netiktu sadrumstaloti ar nepārvaramiem vai grūti pārvaramiem šķēršļiem, ko rada apbūves un transporta ceļu infrastruktūra. Vilki un pārējie lielie plēsēji ir ļoti piemērotas sugas, lai to eksistences vajadzības ņemtu vērā ainavu ekoloģiskajos plānojumos un tā saucamo zaļo koridoru (šķērsošanas vietu) ierīkošanai, veicot transporta maģistrāļu rekonstrukciju. Šāda pieredze ir aizsākta, izstrādājot Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta ainavu ekoloģisko plānu 2007. gadā (skat. www.biosfera.gov.lv), un tā ir jāturpina arī pārējā Latvijas teritorijā. Šajā sakarā Latvijas lielo plēsēju speciālistiem to rīkotajos semināros un apspriedēs par plēsēju aizsardzības aktualitātēm

jāpieaicina Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas un citu teritoriju plānošanā iesaistīto institūciju pārstāvjus.

5.4. Sugas izpēte un monitorings

- Jāsteno vilku bara izmantotās teritorijas izmēru noskaidrošana ar telemetrijas metodēm.
- Jāpaplašina pētījumi par vilku ietekmi uz upuru populācijām un to ekonomisko nozīmi medību saimniecībā (Kawata *et al.* 2008). Jāveic salīdzinājums starp vilku nogalināto upuru daudzumu un upuru populācijas produktivitāti un kvalitāti.
- Jāturpina demogrāfijas pētījumi, izmantojot rezultātus populācijas dzīvotspējas analīzē (tā saucamā PVA) (Beisinger and McCullough 2002).
- Jāturpina sabiedrības attieksmes pētījumi ar anketēšanas metodi.

5.5. Informēšana un izglītība

- Jāturpina mednieku iesaistīšana lielo plēsēju monitoringā.
- Regulāri jāinformē sabiedrība par sugas stāvokli, apsaimniekošanas gaitu un zinātnisko izpēti. Jāizvēlas pēc iespējas ietekmīgāki informēšanas veidi – mednieku un mednieku kandidātu apmācība, radio un televīzija, vadošie laikraksti.
- Īpaši aizsargājamo teritoriju aizsardzības plānu un individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu izstrādātājiem rūpīgi jāizvērtē paredzētie aizsardzības pasākumi, lai neuzliktu nepamatotus ierobežojumus vilku medībām, kas nav paredzēti vilku aizsardzības plānā.
- Mājdzīvnieku īpašnieki jāinformē par iespējām novērst vilku uzbrukumus, kā arī par riskiem, kas šādu uzbrukumu varbūtību palielina.

5.6. Pasākumu izpildes pārskata tabula

Pasākums (prioritārā secībā)	Izpildītājs	Izpildei nepieciešamais laiks	Izmaksu novērtējums LVL	Iespējamais finansētājs
1. Populācijas stāvokļa monitorings.	Valsts meža dienests, LVMI „Silava”	Ik gadus 6 mēneši	15000 gadā	Medību saimniecības attīstības fonds, VMD ikgadējais budžets
2. Vilku nodarīto zaudējumu kompensēšanas sistēmas izstrāde, kurā finansējums tiktu gūts no lauku atbalstam paredzētiem līdzekļiem.	Zemkopības ministrija	2010.	-	-

3. Taksidermijas darbnīcu un kažokādu ģērētavu pārbaudes.	Valsts policija, Valsts meža dienests, Valsts vides dienests	Pēc nepieciešamības	Iestāžu budžeta ietvaros	
4. Barošanās pētījumi un vilku ietekmes novērtējums uz upuru populācijām	LVMI „Silava”	Ik gadus 6 mēneši	4000 gadā	LR Zinātņu padome
5. Citu valstu pieredzes popularizēšana par mājdzīvnieku aizsardzību no vilku uzbrukumiem.	Valsts meža dienests	Pastāvīgi.	-	Postījumu vietu pārbaudes, masu saziņas līdzekļi.
6. Telemetrijas projekts ar mērķi noskaidrot vilku teritorijas lielumu un izmantošanas likumsakarības.	LVMI „Silava”, Latvijas universitāte	Uzsākt līdz 2010. gadam	Mācību un pētniecisko projektu ievaros.	LR Zinātņu padome
7. Anonīma mednieku aptauja par vilku skaitu, neregistrētiem bojā ejas gadījumiem un attieksmi pret medību uzraudzības sistēmu.	LVMI „Silava”	2012.	3000	Medību saimniecības attīstības fonds
8. Ieviest lietotājiem ērtāku un pret kļūdām drošāku ziņošanas sistēmu par nomedītajiem un bojā gājušajiem vilkiem.	Valsts meža dienests, Latvijas Mednieku asociācija	2010.	3000	Medību saimniecības attīstības fonds
9. Semināri (speciālistiem un iesaistīto nozaru pārstāvjiem) par vilku (lielo plēsēju) aizsardzības aktualitātēm valstī.	Latvijas Terioloģijas biedrība	Reizi gadā	-	-
10. Pētījumu rezultātu popularizēšanas un sabiedrības izglītošanas darbs.	Latvijas Mednieku asociācija, Valsts meža dienests, Latvijas Terioloģijas biedrība	Pastāvīgi	-	Masu saziņas līdzekļi.

Plāna pasākumu izpildes analīze un uzdevumu aktualizēšana jāveic 2014. gadā.

6. Sugas aizsardzības plāna ieviešana

Kopš 2003. gada praksē ieviesta nozīmīgākā daļa 2002. gadā paredzēto sugas aizsardzības pasākumu.

1. 2003. gadā pieņemts Eiropas Padomes Sugu un biotopu direktīvas prasībām atbilstošs Medību likums un Medību noteikumi.
2. Valsts meža dienests (VMD) un Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava” ik gadus veic populācijas stāvokļa monitoringu. Papildus VMD pamatbudžetam lielo plēsēju monitoringa izpildei konkursa kārtībā regulāri tiek piešķirts finansējums no Medību saimniecības attīstības fonda.
3. VMD izstrādā un uzrauga kārtību, kādā ik gadus tiek noteikts lielākais pieļaujamais nomedējamo vilku skaits.
4. Vilku bioloģijas, aizsardzības un medību kārtības jautājumi ir ietverti mednieku un medību vadītāju teorētisko zināšanu pārbaudes programmā.
5. VMD kārtējo darba plānu ietvaros notiek mācības, semināri un darba apspriedes virsmežziņiem, virsmežniecību medību speciālistiem, mežziņiem un to vietniekiem, mežsargiem, kā arī mednieku kolektīvu vadītājiem. Šo pasākumu darba kārtībā regulāri tiek ietverti arī jautājumi par lielo plēsēju, tajā skaitā vilku populāciju apsaimniekošanu.
6. Informatīvus rakstus un intervijas par vilku populācijas stāvokli, zinātniskiem pētījumiem un aizsardzības pasākumu gaitu publicējuši laikraksti „Diena”, „Neatkarīgā Rīta Avīze”, „Latvijas Avīze”, Latvijas Mednieku asociācijas izdevums „Jakts”, žurnāls „Medības, Makšķerēšana, Daba”, Latvijas Televīzijas 3. kanāla raidījums „Uz meža takas”, Latvijas Radio 1. un 4. programma un citi masu saziņas līdzekļi.
7. 2008. gadā tiek atjaunots sugas aizsardzības plāns.

Vairāki 2002. gadā plānotie pasākumi nav īstenoti.

1. Nav sagatavots un iespiests informatīvs buklets par vilku populācijas stāvokli un apsaimniekošanu Latvijā.
2. Nav izveidotas jaunas īpaši aizsargājamas teritorijas lielo plēsēju un to dzīvotņu aizsardzībai.
3. Nav izveidota reāli funkcionējoša vilku nodarīto zaudējumu kompensēšanas sistēma.
4. Nav sekmīgi īstenots telemetrijas projekts.
5. Ieviestais vilku saudzēšanas laiks ir par pusotru mēnesi īsāks nekā sugas aizsardzības plānā ieteiktais.

Bukleta neizdošana visdrīzāk nav mazinājusi sabiedrības informētību par vilku aizsardzību, to aizvietojuši biežā informācija masu saziņas līdzekļos, kas bijusi arī efektīvāka no resursu ekonomijas viedokļa. Turklāt papildus plānotajiem pasākumiem informācija par vilkiem un citiem lielajiem plēsējiem šobrīd pieejama interneta lietotājiem mājas lapās www.vmd.gov.lv un www.latma.lv, kā arī angļu valodā www.lcie.org

Attiecībā par jaunu īpaši aizsargājamu teritoriju veidošanu lielo plēsēju aizsardzības nolūkos šobrīd tiek pieņemts, ka šādus pasākumus pilnībā aizstāj pastāvošā medību ierobežošanas sistēma. VMD populācijas samazināšanās gadījumā var samazināt vai uz laiku pilnībā aizliegt vilku medības ikvienā savā kontrolējamā teritoriālajā vienībā. Pastāvot monitoringam, šāda rīcība sugas aizsardzībā ir daudz efektīvāka un vieglāk motivējama nekā administratīvi sarežģītais un

neelastīgais aizsargājamo teritoriju tīkla palielināšanas process. Galvenā esošās sistēmas priekšrocība ir tā, ka vilkiem pašreizējā populācijas attīstības stadijā nav nepieciešams cits aizsardzības mehānisms, kā medību ierobežojumi (nosaka VMD) un meža platību saglabāšanās vai pieaugums (garantē Meža likums ar 24.02.2000).

Par neatbilstošu nav uzskatāms arī ieviestais termiņš vilku medībām. Iespēja medīt vilkus jūlija beigās un augustā pagaidām, šķiet, būtiski nepasliktina populācijas demogrāfisko struktūru, bet ļauj samazināt vilku skaitu tieši tajā laikā un vietās, kur tiek nodarīti zaudējumi lopkopībai. Tiesa, medījot vilkus jūlijā un augustā, dažkārt tiek nejauši nomedīts arī viens vai abi vecāki, kas nelabvēlīgi ietekmē atlikušo vēl neizaugušo kucēnu turpmāko uzvedību un var tikt uzskatīta par neētisku medību praksi. Medību termiņa optimizēšanai un argumentācijai turpmāk iesakāms veltīt atsevišķu pētījumu, kam nepieciešamos datus var nodrošināt jau esošais lielo plēsēju monitorings.

Šajā plānā paredzēto rīcību ieviešanai nav jārada vai jāreorganizē kāda atbildīga institūcija, bet jāatbalsta un jāturpina iepriekšējā sistēma, kurā līdz šim sadarbojušās valsts iestādes un nevalstiskās organizācijas:

Zemkopības ministrijas Meža resursu departaments;

Valsts meža dienests;

Vides ministrijas Dabas aizsardzības departaments;

Dabas aizsardzības pārvalde;

Valsts vides dienests;

Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava”;

Latvijas Universitāte;

Gaujas nacionālā parka, Ķemeru nacionālā parka, Slīteres nacionālā parka, Rāznas nacionālā parka, Teiču dabas rezervāta un Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta administrācijas;

A/S „Latvijas valsts meži”

Latvijas Dabas muzejs;

Latvijas Mednieku asociācija;

Latvijas Terioloģijas biedrība;

Latvijas Dabas fonds;

Pasaules Dabas fonds.

u.c.

7. Izmantotās literatūras saraksts

- Adamič, M., Kobler, A., Berce, M. 1998. The return of the wolf (*Canis lupus*) into its historic range in Slovenia – is there any place left and how to reach it? *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, 57, 235-254.
- Andersone, Ž. 1998a. Summer Nutrition of the Wolf (*Canis lupus*) in the Nature Reserve Slītere, Latvia. Proceedings of the Latvian Academy of Sciences. Section B, 52 (1-2), 137-139.
- Andersone, Ž. 1998b. Wolf – wild ungulate interactions in Latvia. *Advances in Ethology (Suppl. to Ethology)*, 33. Contributions to the 2nd International Symposium on Physiology and Ethology of Wild and Zoo Animals. Berlin, Germany, 7-10 October. p.87.
- Andersone, Ž. 1999. Beaver: a new prey of wolves in Latvia? Comparison of winter and summer diet of *Canis lupus* Linnaeus, 1758. *Beaver Protection, Management, and Utilization in Europe and North America* (eds. Busher and Dzieciolowski), Kluwer Academic / Plenum Publishers, New York: 103-108.
- Andersone, Ž., Lucchini, V., Randi, E., Ozoliņš, J. 2002. Hybridisation between wolves and dogs in Latvia as documented using mitochondrial and microsatellite DNA markers. *Mamm. biol.* 67, 79-90.
- Andersone Ž., Ozoliņš J. 2000. Craniometrical characteristics and dental anomalies in wolves *Canis lupus* from Latvia. *Acta Theriologica*, 45 (4): 549 – 558.
- Andersone Ž., Ozoliņš J. 2004a. Food habits of wolves *Canis lupus* in Latvia. – *Acta Theriologica*, 49(3): 357-367.
- Andersone Ž., Ozoliņš J. 2004b. Public perception of large carnivores in Latvia. – *Ursus*, 15(2): 181-187.
- Andersone-Lilley, Z., Ozolins, J. 2005. Game mammals in Latvia: Present status and future prospects. – *Scottish Forestry*, 59(3):13-18.
- Bagrade G., Vismanis K., Ozoliņš J. 2005a. Helminths of lynx *Lynx lynx* and wolf *Canis lupus* in Latvia. – *Bulletin of the Scandinavian – Baltic Society for Parasitology*, Vol. 14: 27-28.
- Bagrade G., Vismanis K., Ozoliņš J., Kirjušina M. 2005b. Preliminary results on helminth fauna of canids in Latvia. – Extended abstracts of the XXVIIth Congress of the International Union of Game Biologists, Hannover, Germany, 28.08.-3.09.2005, Hannover: publ. by Prof. Dr. Klaus Pohlmeier, Inst. for Wildlife Research at the University of Veterinary Medicine, pp. 270-271.
- Ballard, W. B., Whitman, J. S., Gardner, C. L. 1987. Ecology of an exploited wolf population in south-central Alaska. *Wildlife Monographs*, No. 98, 54 pp.
- Beissinger S.R., McCullough D.R. (Eds.) 2002. *Population viability analysis*. Chicago & London: University of Chicago Press, 577 pp.
- Bibikov, D. I., Ovsyannikov, N. G., Filimonov, A. N. 1983. The status and management of the wolf populations in the USSR. *Acta Zool. Fennica*, 174, 269-271.
- Bibikov, D. I. (ed.). 1985. *The Wolf. History, Systematics, Morphology, Ecology*. Nauka, Moskva, 606 pp.
- Blanco, J. C., Reig, S., Cuesta, L. 1992. Distribution, status and conservation problems of the wolf *Canis lupus* in Spain. *Biol. Conserv.*, 60, 73-80.
- Bluzma, P. 1999. Estimation of the state of lynx and wolf populations in Lithuania. *Acta Zoologica Lituanica* 9 (1), 35-41.
- Bobek, B., Perzanowski, K., Smietana, W. 1992. The influence of the snow cover on wolf *Canis lupus* and red deer *Cervus elaphus* relationships in Bieszczady Mountains. In: *Global Trends in Wildlife Management*. Bobek, B., Perzanowski, K., Regelin, W. L. (eds.) Swiat Press, Krakow-Warszawa, 341-348.
- Boitani, L. 1992. Wolf research and conservation in Italy. *Biol. Conservation*, 61, 125-132.

- Boitani, L. 2000. Action plan for the conservation of wolves in Europe (*Canis lupus*). – Nature and environment, No. 113, Strasbourg Cedex, Council of Europe Publishing.
- Danilov P.I. 2005. Game animals of Karelia: ecology, resources, management, protection. Moscow: Nauka, 340 pp. (in Russian)
- DelGiudice G. D. 1998. The ecological relationship of grey wolves and white-tailed deer in Minnesota. Minnesota Department of Natural Resources. St. Paul, Minnesota, USA.
- Gaross, V. 1994. Vilku un lūšu ietekme uz briežveidīgajiem dzīvniekiem Kurzemē. – Meža Dzīve, 3(208), 10.-15. lpp.
- Gaross, V. 1997. Ekoloģisko, bioloģisko, antropogēno u.c. faktoru ietekme uz Latvijas briežveidīgo dzīvnieku un plēsēju populācijām. Mežzinātne, 7 (40), 108-123.
- Ingelög T., Andersson R., Tjernberg M. (Eds.) 1993. Red Data Book of the Baltic region. Part 1. Södertölje: Fingraf ab. 95 pp.
- Jedrzejewski, W., Jedrzejewska, B., Okarma, H., Ruprecht, A. L. 1992. Wolf predation and snow cover as mortality factors in the ungulate community of the Bialowieza National Park, Poland. *Oecologia*, 90, 27-36.
- Jedrzejewska, B., Jedrzejewski, W., Bunevich, A. N., Milkowski, L. Krasinski, Z. 1997. Factors shaping population densities and increase rates of ungulates in Bialowieza Primeval Forest (Poland and Belarus) in the 19th and 20th centuries. *Acta theriologica*, 42, 399-451.
- Jedrzejewska, B., Jedrzejewski, W. 1998. Predation in Vertebrate Communities. The Bialowieza Primeval Forest as a Case Study. Springer Verlag, Berlin, 450 pp.
- Jhala, Y. V., Sharma, D. K. 1997. Child-lifting by wolves in eastern Uttar Pradesh, India. *Journal of Wildlife Research*, 2 (2), 94-101.
- Kalniņš, A. 1943. Medniecība. Latvju grāmata, Rīga. 704 lpp.
- Kawata Y., Ozoliņš J., Andersone-Lilley Z. 2008. An analysis of the game animal population data from Latvia. – *Baltic Forestry*, 14 (1):75-86.
- Landry S. M., Van Kruiningen H. J. 1979. Food habits of feral carnivores: a review of stomach content analysis. *Journal of the American Animal Hospital Association*, 15: p. 775
- Lesniewicz, K., Perzanowski, K. 1989. The winter diet of wolves in Bieszczady Mountains. *Acta Theriologica*, 34 (27), 373-380.
- Linnell J., Salvatori V., Boitani L. 2008. Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A LCIE report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2)
- Linnell, J. D. C., Swenson, J. E., Landa, A., Kvam, T. 1998. Methods for monitoring European large carnivores – a worldwide review of relevant experience. NINA Oppdragsmelding, 549, 38 pp.
- Linnell, J. D. C., Andersen, R., Andersone et al. 2002. The fear of wolves: A review of wolf attacks on humans. NINA Oppdragsmelding, 731, 65 pp.
- Matīss J. 1987. Latvijas mežainums. – Latvijas meži, Bušs M., Vanags J. Rīga: Avots, 83-95.
- Mech L.D. 1981. The Wolf: the ecology and behaviour of an endangered species. Minneapolis, London: University of Minnesota Press.
- Mech, L. D. 1984. Buffer zones of territories of grey wolves as regions of intraspecific strife. *Journal of Mammology*. 75 (1), 199-202.

- Meriggi, A., Rosa, P., Brangi, A., Matteucci, C. 1991. Habitat use and diet of the wolf in northern Italy. *Acta Theriologica*, 36 (1-2), 141-151.
- Mitchell-Jones A.J., Amori G., Bogdanowicz W., Kryštufek B., Reijnders P.J.H., Spitzenberger F., Stubbe M., Thissen J.B.M., Vohralik V., Zima J. 1999. *The Atlas of European Mammals*. London, San Diego: Academic Press. 484 pp.
- Nitsche, K.-A. 1996. Status und Schutz des Wolfes (*Canis lupus* L., 1758) in Europa. *Lounais-Hameen luonto*, 83, 90-103.
- Okarma, H. 1989. Distribution and numbers of wolves in Poland. *Acta Theriologica*, 34, 35, 497-503.
- Okarma, H. 1993. Status and management of the wolf in Poland. *Biol. Conserv.* 66, 153-158.
- Okarma, H. 1995. The trophic ecology of wolves and their predatory role in ungulate communities of forest ecosystems in Europe. *Acta Theriologica* 40 (4), 335-386.
- Okarma, H., Jedrzejewska, B., Jedrzejewski, W., Krasinski, Z. A., Milkowski, L. 1995. The roles of predation, snow cover, acorn crop, and man-related factors on ungulate mortality in Bialowieza Primeval Forest, Poland. *Acta Theriologica*, 40 (2), 197-217.
- Ozoliņš, J., Andersone, Ž., Pupila, A. 2001. Status and management prospects of the wolf *Canis lupus* L. in Latvia. *Baltic Forestry*, Vol. 7, No.2(13), 63-69.
- Ozoliņš J., Laanetu N., Vilbaste E. 2005. Prospects of integrated game management in the trans-border area of North Livonia. Final report (manuscript).
- Ozoliņš, J., Pupila, A., Ornicāns, A., Bagrade, G. 2008. Lynx management in Latvia: population control or sport hunting? In: *Economic, social and cultural aspects in biodiversity conservation* (eds: Opermanis, O., Whitelaw, G.). Riga: Press of the University of Latvia. P.p. 59-72.
- Papageorgiou, N., Vlachos, C., Sfougaris, A., Tsachalidis, E. 1994. Status and diet of wolves in Greece. *Acta Theriologica*, 39 (4), 411-416.
- Peterson, R. O., Page, R. E. 1983. Wolf-moose fluctuations at Isle Royale National Park, Michigan, U.S.A. *Acta Zool. Fennica*, 174, 251-253.
- Pouille, M.-L., Carles, L., Lequette, B. 1997. Significance of ungulates in the diet of recently settled wolves in the Mercantour Mountains (southeastern France), 52, 357-368.
- Priedītis N. 1999. *Latvijas mežs: daba un daudzveidība*. Rīga: WWF. 209 lpp.
- Pulliainen, E. 1980. The status, structure and behaviour of populations of the wolf (*Canis l. lupus* L.) along the Fenno-Soviet border. *Ann. Zool. Fennici*, 17, 107-112.
- Randi, E. 1993. Effects of fragmentation and isolation on genetic variability of the Italian populations of wolf *Canis lupus* and brown bear *Ursus arctos*. *Acta Theriologica*, 38, Suppl. 2: 113-120.
- Reig, S., Jedrzejewski, W. 1998. Winter and early spring food of some carnivores in the Bialowieza National Park, Eastern Poland. *Acta Theriologica*, 33 (5), 57-65.
- Salvador, A., Abad, P. L. 1987. Food habits of the wolf population (*Canis lupus*) in Leon province, Spain. *Mammalia*, 5 (1), 45-52.
- Sidorovich V.E., Tikhomirova L.L., Jedrzejewska B. 2003. Wolf *Canis lupus* numbers, diet and damage to livestock in relation to hunting and ungulate abundance in northeastern Belarus. – *Wildlife Biology*, 9, 2: 103-111.
- Smietana, W., Klimek, A. 1993. Diet of wolves in the Bieszczady Mountains, Poland. *Acta Theriologica*, 38 (3), 245-251.

- Tauriņš, E. 1982. Latvijas zīdītājdzīvnieki. Rīga: Zvaigzne, 256 lpp.
- Timm, U., Pilāts, V., Balčauskas, L. 1998. Mammals of the East Baltic. Proceedings of the Latvian Academy of Sciences. Section B, 52 (1/2), 1-9.
- Valdmann H., Andersone-Lilley Z., Koppa O., Ozolins J., Bagrade G. 2005. Winter diets of wolf *Canis lupus* and lynx *Lynx lynx* in Estonia and Latvia. – Acta Theriologica 50 (4): 521-527.
- Valdmann, H., Koppa, O., Looga, A. 1998. Diet and prey selectivity of wolf *Canis lupus* in middle- and south-eastern Estonia. Baltic Forestry, 1, 42-46.
- Wabakken, P., Sorensen, O. J., Kvam, T. 1983. Wolves (*Canis lupus*) in southeastern Norway. Acta Zool. Fennica. 174, p. 277.
- Wabakken, P., Kvam, T., Sorensen, O. J. 1984. Wolves *Canis lupus* in southeastern Norway. Fauna norv., Ser. A., 50-52.
- Zimen, E. 1990. Der Wolf: Verhalten, Ökologie und Mythos. München: Knesebeck, 448 S.
- Бибиков, Д. И. Караваева, В. И. 1989. Опыт мониторинга системы «Растительность – копытные – крупные хищники». – Экология, № 1, 20-27.
- Бологов, В. 1984. Контроль за численностью волка. - Охота и охотничье хозяйство. № 2, 4-5.
- Данилов, И. И., Русаков, О. С., Туманов, И. Л. 1979. Хищные звери Северо-Запада СССР. Ленинград: Наука, 162 с.
- Гептнер, В. Г., Наумов, Н. П. (ред.) 1967. Млекопитающие Советского Союза. 2 (1). Москва: Высшая школа, 1004 с.
- Гурский, И. Г. 1975. Гибридизация волка с собакой в природе. Бюлл. М. о-ва исп. Природы, Отд. биологич., 50 (1), 131 – 136.
- Формозов, А. Н., Голов, В. А. 1975. О волке как вредителе животноводства в Уральской и Гуревской областях. – Бюл. Моск. О-ва. исп. природы. Отд. биологич., 50 (1), 108-116.
- Калецкая, М. Л., Филонов, К. П. 1987. Стайность волка (*Canis lupus*) в Дарвинском заповеднике. – Зоол. Журнал, 56 (8), 1230-1238.
- Корытин, С. 1990. О людоедстве волков. - Охота и охотничье хозяйство, N 7, 12-14.
- Кронит, Я. 1971. Гибриды волка и собаки. - Охота и охотничье хозяйство, N 11, с. 46.
- Кудактин, А. 1984. Волк в Кавказском заповеднике. - Охота и охотничье хозяйство, N 6, 4-5.
- Кучерук, В. В. 1989. Медицинская териология: грызуны, хищные, рукокрылые. Москва: Наука. 272 с.
- Линейцев, С. 1983. Волки Пutorана. - Охота и охотничье хозяйство, N 16, 4-5.
- Новиков, Г. А. 1956. Хищные млекопитающие фауны СССР. Москва-Ленинград: Изд-во АН СССР, 293 с.
- Осмоловская В. И., Приклонский С. Г. 1975. Среднерусский волк (распределение численность и его взаимоотношения с человеком). Бюллетень Моск. о-ва исп. природы, Отд. биологич., LXXX(1): 117 – 130.
- Павлов, М. П. 1990. Волк. Москва: Агропромиздат, 349 с.
- Руковский Н. Н. 1985. Питание. Волк. Происхождение, систематика, морфология, экология. Бибиков Д. И. (ред.), Москва: Наука, 325 – 336.
- Рябов, Л. С. 1988. Особенности размножения волков (*Canis lupus* L.) в Центральном Черноземье. – Экология, № 6, 42-48.
- Сабанеев, Л. П. 1988. Охотничьи звери. (Сост Калганов Е А), Москва: Физкультура и спорт, 480 с.
- Соколов, В. Е. 1979. Систематика млекопитающих. Отряды: китообразных, хищных, ластоногих, трубкозубых, хоботных, даманов, сирен, парнокопытных, мозолоногих, непарнокопытных. Москва: «Высшая школа», 527 с.

Terminu skaidrojums

- akotmati* – garākie, rupjākie un krāsu nosakošie mati zīdītāju apmatojumā
- areāls* – sugas izplatības rajons
- biotops* – šajā tekstā lietots gan kā lūšiem nepieciešamo apstākļu kopums teritorijā, gan kā sinonīms vārdam ekosistēma
- boreālie meži* – pēcledus laikmetā veidojušies meži, kuru sastāvā dominē skuju koki
- briežu dzimta* – Latvijā pieder alnis, staltbriedis un stirna
- CIC* – Starptautiskā medību un medījamo dzīvnieku aizsardzības komiteja
- dzimuma dimorfisms* – raksturīgas atšķirības starp vienas sugas vienāda vecuma indivīdiem
- eiritops* – dažādām dzīvotnēm piemērots
- IUCN* – Pasaules dabas un dabas resursu aizsardzības organizācija
- komensāli* – sugu sabiedrības locekļi, kas gūst labumu no citas sugas darbības, būtiski neietekmējot tās eksistences apstākļus
- laktācija* – fizioloģiska gatavība mazuļu zīdīšanai
- LCIE* – Eiropas lielo plēsēju aizsardzības iniciatīva (ekspertu grupa IUCN SSC sastāvā)
- lielie plēsēji* – Latvijā vilki, lūši, brūnie lāči, Eiropā arī tiņi jeb āmrijas, dažkārt lielajiem plēsējiem pieskaita arī ūdrus
- medību trofeja* – šajā tekstā vilka āda un galvaskauss
- metapopulācija* – salīdzinoši neliela dzīvnieku grupa, kas ir īslaicīgi teritoriāli nošķirta no populācijas
- monitorings* – atkārtoti regulāri novērojumi vai pētījumi pēc noteiktas metodikas ar mērķi noskaidrot procesus dabā
- oportunisms* – barošanās stratēģija, kad plēsējs pārtiek no vieglāk pieejamiem upuriem
- placentālie plankumi* – tumši plankumi dzemdes sieniņās dīglu placentu piestiprinājumu vietās, kas saskatāmi periodā starp mazuļu piedzimšanu un nākošo meklēšanos
- populācija* – šajā tekstā indivīdu kopums attiecīgajā teritorijā
- populācijas demogrāfija* - struktūra un procesi populācijā, kas saistīti ar tās atražošanas
- PVA* – populācijas dzīvotspējas analīze
- sinantrops* – savvaļas organisms, kas pielāgojas cilvēka veidotiem apstākļiem, un gūst no tiem labumu
- SSC* – Sugu izdzīvošanas komisija (Pasaules aizsardzības savienības IUCN struktūrvienība)
- telemetrija* – datu par dzīvnieka dabisko uzvedību pārraidīšana un uztveršana no attāluma

Vilka (*Canis lupus*) aizsardzības plāna atjaunošanas 1. posma publiskā apspriede Protokols Nr.1

Rīga

20.08.2008.

Apspriedes dalībnieku saraksts protokola pielikumā

Darba kārtība:

Apspriet sekojošas plāna sadaļas: Sugas raksturojums, Sugas un tās biotopa izmaiņu cēloņi, Sugas un tās biotopa pašreizēja aizsardzība, Sugas aizsardzības plāna mērķis un uzdevumi.

Jānis Ozoliņš informē apspriedes dalībniekus par projektu, kura ietvaros tiek veikta Vilka (*Canis lupus*) aizsardzības plāna (turpmāk tekstā – „plāns”) atjaunošana.

Agrita Žunna nolasa visu dalībnieku/organizāciju sarakstu, kuri tika informēti par plāna atjaunošanu un tika aicināti piedalīties plāna apspriedē.

J. Ozoliņš jautā vai kādam no sapulces dalībniekiem ir pretenzijas par ieinteresēto grupu iesaisti plāna apspriedē.

Sapulces dalībniekiem par plāna apspriedes mērķauditoriju iebildumu nav.

J. Ozoliņš īsumā iepazīstina ar atjaunotajā plānā iekļauto informāciju un izmaiņām saistībā ar iepriekšējo plānu.

- Attiecībā uz sadaļu Sugas raksturojums tiek minēts, ka informāciju varbūt ir nepieciešams sāīsināt.
- Atjaunotajā plānā saglabājas informācija no iepriekšējā plāna par nomedīto vilku izmēriem – datu kopa ir salīdzinoši liela un ievākta nesen, tādēļ nav nepieciešama tās aktualizācija jaunā plāna vajadzībām.
- Plānā tiek norādīts (papildinot ar attēliem) uz vilka un noteiktu šķirņu suņu pēdu nospiedumu apgrūtinātu atšķiršanu, kas savukārt rada problēmas veicot dzīvnieku uzskaites.
- Latvijā vilkam piemērotu biotopu kvalitāte pēdējos gados ir pieaugusi.
- Vilku barošānās apstākļi kopš 2000. gadu sākuma ir uzlabojušies. Samazinājies vilku % starp nomedītajiem, kuru kuņģos nav atrasta barība.
- Uzbrukumi mājdzīvniekiem ir sastopami, taču šī problēma ir risināma. Uzbrukumi ir lokāla rakstura, to sezona un attālumi no mājām un meža ir prognozējami, taču īpašnieki vairumā gadījumu pienācīgi neaizsargā savus mājdzīvniekus.

- Populācijas auglības un atjaunošanās stāvoklis ir apmierinošs, medību radītā ietekme tiek kompensēta.
- Populācijas vecumstruktūra arī norāda, ka populācija ir spējīga pašatjaunoties. Medības atstāj ietekmi uz demogrāfisko stāvokli, taču to neapdraud. Medību limits līdz 150 dzīvniekiem izrādījies pilnībā pieļaujams.
- Uzskaites parāda, ka vilku skaita dinamika pēdējos gados ir stabila.
- Vilku izplatības areāls pēdējos gados nav daudz mainījies. Joprojām pastāv vilku neapdzīvotas teritorijas starp Latvijas rietumu un austrumu populācijām, kas ir drauds rietumu populācijas ģenētiskajai identitātei.
- Sabiedrības attieksme pret vilku pēdējo gadu laikā nav ievērojami mainījusies – plānā iekļauti agrākā pētījuma dati (publicēti), taču tie būtiski neatšķiras no jaunāka pētījuma datiem (vēl npublicēti).
- Vilku populācijas monitoringa situācija ir laba. Izpētei tiek ievākts maksimāli iespējamais nomedīto dzīvnieku daudzums.

Komentējot plāna mērķus un uzdevumus, J. Ozoliņš uzsver lielo plēsēju atkarību no to upuru populācijām un norāda uz infrastruktūras attīstību, kas ietekmē pārnadžu populācijas (dzīvnieku sabraukšana uz ceļa, nav iespēju šķērsot nožogotus ceļus).

J. Ozoliņš norāda, ka plāna mērķis nav veicināt vilku skaita pieaugumu, bet gan uzturēt labvēlīgu vilku populācijas stāvokli Latvijā, izvairoties no lokālas dzīvnieku skaita samazināšanās vai pieaugšanas un populācijas demogrāfiskā stāvokļa pasliktināšanās.

J. Ozoliņš jautā vai ir kādi komentāri?

Jānis Baumanis, VMD

Komentāri:

Norāda, ka sugas apraksta sadaļu nevajag saīsināt, jo plaša informācija par vilku Latvijā nav daudz pieejama.

Iesaka pārskatīt teritorijas, kurās ir jau aizliegtas vai tiek plānots aizliegt vilku medības. Ja nav pamatojuma šādam aizliegumam, tad kādēļ to ieviest?

Plānā jānorāda uz ietekmi kādu atstāj jauno ceļu būves plāni un haotiskā teritoriju apbūve, jāuzsver „zaļo koridoru” un dzīvniekiem piemērotu ceļu pāreju nozīme.

Aivars Ornicāns, LU

Komentāri:

Norāda, ka nevajag saīsināt plāna sadaļu Sugas raksturojums – tā ietver vairāk informācijas nekā iespējams iekļaut informatīvajos bukletos un ir plašāk pieejama.

Tāpat izsaka nepieciešamību pievērst uzmanību ceļu būves un teritoriju plānojumiem, kas ietekmē dzīvnieku pārvietošanos.

Iesaka iekļaut plānā vairāk informācijas par populācijas stāvokli Baltijas kontekstā, lai parādītu Latvijas vilku populācijas saistību ar kaimiņvalstu populācijām.

Iesaka plānā pieminēt arī jaunākās iedzīvotāju aptaujas par sabiedrības attieksmi pret lielajiem plēsējiem rezultātus.

Mārtiņš Kalniņš, DAP

Jautājums – Kāda ir bebru nozīme vilku barībā, vai vilkus varētu uzskatīt par bebru skaitu ierobežojošu faktoru?

J. Ozoliņš – Bebru īpatsvars vilku barībā pēdējos gados ir sarucis. Bez cilvēku līdzdalības vilks diez vai var būt nopietns bebru skaitu ierobežojošs faktors.

Jautājums – Kāda ir situācija ar vilku un suņu hibrizāciju?

J. Ozoliņš – Jautājums ir būtisks sakarā ar izmaiņām suņu turēšanas noteikumos, lai samazinātu klaiņojošu suņu skaitu. Klaiņojošu suņu esamība jebkurā gadījumā gan tieši, gan netieši ir nevēlama saistībā ar vilku aizsardzību. Arī vilku un suņu pēdu atšķiršanas grūtības nereti veicina suņu izdarīto postījumu „pierakstīšanu” vilkiem. Tas savukārt mazina pozitīvu attieksmi pret vilkiem. Vilku-suņu hibrīdi normālā stāvoklī esošu vilku populāciju neapdraud, taču kā parādība hibrīdi ir nelabvēlīgi.

J. Ozoliņš piekrīt, ka šī problēma plānā jāapskata detalizētāk.

Jautājums – Cik bieži vilki uzbrūk zirgiem un govīm? Vai uzbrūk savvaļas zirgiem un taurgovīm?

J. Ozoliņš – Govīm uzbrūk bieži, mājas zirgiem neuzbrūk.

A. Ornicāns – Reāli uzbrukumi savvaļas zirgiem un taurgovīm nav konstatēti, taču novērots, ka vilki barojas ar kritušajiem dzīvniekiem. Šo savvaļas dzīvnieku grupveida aizsargāšanās mehānismi pasargā pret vilku uzbrukumiem.

J. Ozoliņa komentārs par nepieciešamību pārdomāt kritušo dzīvnieku izgāšanu mežā un izmantošanu pievilināšanai medībās – tas iespējams varētu veicināt vilku pierašanu pie mājdzīvnieku gaļas.

J. Baumaņa komentārs par Pasaules dabas fonda lielo zālēdāju iniciatīvas mērķiem – vai nesanāk pretrunas ar vilku plānu – par kritušo dzīvnieku atstāšanu ganībās vilku pievilināšanai.

J. Ozoliņš ierosina uz nākošo sanākumi pieaicināt Pēteri Kaļeņikovu, kurš nodarbojas ar bioloģisko lopkopību plēsēju apdzīvotās teritorijās.

J. Baumanis iesaka uz nākošo sanākumi pieaicināt PDF speciālistu par šo tēmu, kā arī Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas speciālistu jautājumos par teritoriju plānojumiem.

M. Kalniņš iesaka plašāk izvērst plāna punktu par vilku aizsardzības plāna saistību ar citu sugu (piemēram, lūšu) aizsardzības plāniem.

Jānis Strausmanis, LATMA

Komentāri:

Informācijas plāna sadaļā Sugas raksturojums nav par daudz.

Ieteikums pielikt informāciju par kaimiņvalstu vilku populācijām un kopējo situāciju Baltijā un Eiropā.

J. Ozoliņš komentē vilku populāciju stāvokli Igaunijā un Lietuvā – gan Igaunijā, gan Lietuvā vilku populācijas tiek vērtētas mazākas nekā Latvijā. Nomedīts tiek niecīgs skaits dzīvnieku. Vilku atgriešanos Latvijas ziemeļaustrumos var skaidrot ar to ienākšanu no Igaunijas, kur tos medī maz. Uzskaites metodes un izpētes stāvoklis valstīs ir atšķirīgs. Igaunijā uzskaita vilku barus; nav tik labs demogrāfiskā stāvokļa monitorings kā Latvijā. Lietuvā izvērstāki pētījumi ir tikai par vilku nodarītajiem postījumiem, un tiek veiktas sociālās aptaujas.

J. Baumanis iesaka plānā iekļaut arī datus par nomedīšanas apjomiem un sezonām Latvijā un kaimiņvalstīs, lai parādītu, ka Latvijā šie limiti ir lielāki un sezona garāka.

Ēriks Zaķis, LATMA, „D Dupleks”

Jautājums – Vai ir sadarbība, informācijas apmaiņa ar Krieviju?

J. Ozoliņš – Slovēnijā lielo plēsēju aizsardzības plānu vadlīniju apspriedē Latvija apņēmas izveidot sadarbību ar Krieviju un Baltkrieviju. Igaunijā šā gada oktobrī būs konference, kurā piedalīsies arī Krievijas pētnieki. Ir doma veidot sadarbību informācijas apmaiņai ar Krieviju un Baltkrieviju.

J. Baumanis – Ir informācija par nožogojumu uz Lietuvas un Baltkrievijas robežas. Ja šāds žogs parādās uz Latvijas robežas, tas var kaitēt Latvijas vilku populācijai.

J. Ozoliņš – Ir iecerēts iegūt vairāk informācijas par Baltkrievijas vilkiem, jo šajā valstī vilki joprojām ir „ārpus likuma”.

Aldis Liepiņš, ZBR

Ierosina, ka sugas aizsardzības pasākumos kā instrumentu varētu minēt ZBR izstrādāto Ainavu ekoloģisko plānu, kas strukturē populācijas un dzīvnieku plūsmas virzienus, un kurā norādīti „zaļie koridori”, biocentri, mezglu punkti. Šādam plānam varētu būt nozīme perspektīvā. Tas arī sakrīt ar Igaunijas valsts teritorijas ekotīklu. Atsevišķi plāna elementi varētu kļūt interesanti vilku sakarā, piemēram, monitoringam. Likumdošanā gan šis plāns pagaidām nav iestrādāts, taču ir vienošanās ar atsevišķām pašvaldībām un A/S „Latvijas valsts meži”, ka tās respektē ekoloģisko plānu savos teritoriju plānojumos.

J. Baumanis iesaka iekļaut vilku plānā, ka ir būtiski šādus plānus izstrādāt ĶNP un citām vilkiem kritiskām teritorijām.

A. Liepiņš – Ir izstrādāts Latvijas ģeotīkls. Šī projekta rezultātus ir vērts apskatīt, plānojot koridorus dzīvniekiem.

J. Baumanis – Taču tas ir tikai projekta līmenī. Nepieciešams piesaistīt RAPLM pārstāvjus, lai šādus projektus virzītu tālāk.

M. Kalniņš – ZBR teritorijai nav Dabas aizsardzības plāna un vilku sakarā var minēt Ainavu ekoloģisko plānu, bet pagaidām tas nav juridiski saistošs. Nevajadzētu attīstīt ekoloģisko plānu ĶNP un Rāzņas NP, jo šīm teritorijām ir likumdošanā iestrādāti Dabas aizsardzības plāni, kuros ir jābūt iekļautiem ekoloģiskajiem plāniem.

Mārcis Saklaurs, VIDM

Komentāri:

Plānā ir daudz neprecizitāšu.

Vajadzētu pieminēt vilku populāciju stāvokli Igaunijā un Lietuvā.

Vajadzētu vairāk informācijas par veiktajiem pētījumiem – par vilku un suņu hibridizāciju un „Lielie plēsēji Ziemeļeiropas ainavās: starpdisciplinārs risinājums reģionālai sugu aizsardzībai”.

Attiecībā uz postījumiem vajadzētu vairāk informācijas par lauksaimniekiem, par piemērotu aizsarglīdzekļu trūkumu.

Jautājums par termina „medību atļauja” formulējumu – vai tas ir pareizs?

J. Ozoliņš – Vilku un lūšu medību gadījumā medību atļaujas būtība atšķiras no formulējuma Medību likumā. Iespējams vajag plašāku skaidrojumu.

Linda Dombrovska (ZM) iesaka paplašināt svešvārdu skaidrojumu sadaļu plāna pielikumā.

M. Saklaurs – vai tiešām vilkus medī galvenokārt februārī un martā?

J. Ozoliņš – Speciālās medības rīko galvenokārt šajā laikā.

L. Dombrovska – Arī vasarā vilkus bieži medī.

J. Ozoliņš – Ziemas medības ir sekmīgākas.

J. Baumanis – Ziemas medības vairāk ietekmē vilku populāciju.

M. Saklaurs – vai plānā jāpiemin agrāk maksātās prēmijas, ja šobrīd tās vairs nemaksā?

J. Ozoliņš – Jā, to varētu izņemt no plāna. Lai gan visi mednieki joprojām nezina, ka prēmijas ir atceltas.

M. Saklaurs – Ko nozīmē vilku izbāžņi kā dekoratīvs telpu interjera elements?

J. Ozoliņš – Ir zināmi vismaz 2 gadījumi, kad nomedīts vilks neoficiāli ir pārdots citai personai izbāzeņa izgatavošanai. Pieprasījums pēc šāda pakalpojuma, šķiet, pieaug. Ir mednieki, kam trofeja un izbāzenis ir svarīgi pašiem.

L. Dombrovska – Kāpēc pieaug negadījumi uz ceļiem? Vai tas liecina, ka pieaug vilku skaits, vai palielinājies mašīnu skaits?

J. Ozoliņš – Domājams, ka pieaug mašīnu skaits. Bet plānā vairāk tiek runāts par satiksmes negadījumiem saistībā ar pārnadžiem.

L. Dombrovska iesaka pievērst vairāk uzmanības urbanizācijas un antropogēno faktoru ietekmei uz medījamo dzīvnieku populācijām, izstrādāt rekomendācijas ceļu būvniekiem.

J. Ozoliņš – Pamazām tas arī tiek darīts – ieteikumu līmenī, ekoloģisko atzinumu rakstīšana.

J. Ozoliņš aicina vēl radušos ieteikumus un komentārus nosūtīt elektroniski plāna izstrādātājiem.

Laikā no 22. – 26. septembrim ir plānota otra apspriede, kurā prezentēs plāna galīgo versiju. Uzaicinājumu uz apspriedi, ka arī plāna galīgo versiju nedēļu pirms apspriedes dalībniekiem nosūtīs elektroniski.

Sēdi vadīja:

J. Ozoliņš

Protokolēja:

A. Žunna

Vilka (*Canis lupus*) aizsardzības plāna atjaunošanas 2. posma publiskā apspriede

Protokols Nr. 2

Rīga

24.09.2008.

Apspriedes dalībnieku saraksts protokola pielikumā

Darba kārtība:

Apspriet Vilka (*Canis lupus*) aizsardzības plāna (turpmāk testā – plāna) papildināšanu, pirmās apspriedes laikā izteiktos ieteikumus un to iekļaušanu vai neiekļaušanu atjaunotajā plānā.

Jānis Ozoliņš iepazīstina apspriedes dalībniekus ar darba kārtību.

Agrita Žunna nolasa visu dalībnieku/organizāciju sarakstu, kuri tika informēti par plāna atjaunošanu un tika aicināti piedalīties plāna otrajā apspriedē.

J. Ozoliņš jautā vai kādam no sapulces dalībniekiem ir pretenzijas par ieinteresēto grupu iesaisti plāna apspriedē.

Sapulces dalībniekiem par plāna apspriedes mērķauditoriju iebildumu nav.

J. Ozoliņš iepazīstina ar komentāriem un iebildumiem par plāna saturu, kas radās pēc pirmās apspriedes:

- Medību atļaujas jēdziens.
- Mājdzīvnieku aizsardzības iespējas.
- Sabiedrības drošības jēdziens.
- Atšķirības mednieku un vilku ietekmē uz pārnadžu populācijām.
- Informācija par Igauniju un Lietuvu.
- Žanetes Andersones-Lilley ieguldījums izpētē.
- Norvēģijas Zinātņu padomes finansētais projekts.
- Medību ietekme uz vilku skaitu.
- Plānotas un nejaušas vilku medības.
- Vēlme nomedīt vilku – kādreizējās prēmijas nav aktuālas.
- Dabiskie ienaidnieki – tikai Latvijas sugas.
- Hibridizācijas problēma.
- Vilki un medību saimniecība – novecojis uzskats vai reāla pretruna?
- Medību aizliegumi Īpaši aizsargājamās dabas teritorijās (ĪADT) (Slīteres komentārs).
- Saistība ar citiem Sugu aizsardzības plāniem.
- Iemesls vilku aizsardzības sistēmai – nevis apdraudētība, bet garantija nākotnei.

- Jaunāki socioloģiskās aptaujas dati (nepublicēti).
- Vai Latvija var uzturēt labvēlīgu stāvokli Baltijas populācijā – bioloģiski var, saimnieciski tas būtu neizdevīgi.
- Saistība ar infrastruktūras plānošanu.
- Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervāta ainavu ekoloģiskais plāns kā pilotpasākums.
- Trofeju aprīte.

J. Ozoliņš sīkāk apskata katru no minētajiem punktiem.

- 1) Attiecībā uz medību atļaujas jēdzienu, J. Ozoliņš norāda, ka pastāv pretruna ar Medību likumu, taču, izskatot plāna saturu, neradās nepieciešamība kaut ko mainīt šajā ziņā. Vilku plāna sakarā vispārējā medību atļaujas definīcija nav aktuāla.

J. Ozoliņš jautā, vai nepieciešams definīciju plānā mainīt?

Linda Dombrovska (Zemkopības ministrija) – Galvenais, lai var saprast, kas ar to ir domāts.

- 2) Mājdzīvnieku aizsardzības iespējas – plānā ir minēts, ka zemnieki neizmanto mājdzīvnieku aizsardzības līdzekļus un tātad nevar saņemt atlīdzību zaudējumu kompensēšanai. Līdzšinējā praksē, izmeklējot vilku postījumu cēloņus, visbiežāk mājdzīvnieku turētājiem nācies skaidrot, ka elektriskais gans nav piemērots aizsardzībai pret vilkiem. J. Ozoliņš norāda, ka acīmredzot ir vajadzīgs seminārs vai bukletu veidā izplatīta informācija par mājdzīvnieku aizsardzību un kā tas notiek citās valstīs. Šāda informācija ir pārāk apjomīga, lai to iekļautu plānā, tādejādi paliek uzdevums sarīkot izglītojošu semināru vai izplatīt materiālus par pasākumiem aizsardzībai pret plēsējiem.

L. Dombrovska norāda, ka ir nepieciešama sadarbība ar lauksaimniekiem, Lauku atbalsta dienestu.

J. Ozoliņš – Jā, ar šo dienestu varētu runāt, lai sakārtotu atlīdzību maksāšanas jautājumu, kā arī ar viņiem varētu pārrunāt aizsardzības pasākumus.

- 3) Pārrunājot komentāru par vilku bīstamību sabiedrības drošībai, J. Ozoliņš norāda, ka tagad plānā šī teksta daļa ir labota, un šobrīd plānā tiek runāts par sabiedrības drošību, ja problēma ir attiecināma uz īpašuma apdraudējumu, mednieku interešu apdraudējumu u.c., bet par cilvēku drošību – ja tiek domātas bailes no tieša vilku uzbrukuma.
- 4) Atbildot uz iebildi, ka arī mednieki veic selektīvas medības, J. Ozoliņš paskaidro, ka mūsu apstākļos vilku un mednieku ietekmes atšķirības uz pārnadžu populācijām vairāk izpaužas reakcijas ātrumā. Vilki ātri reaģē uz izmaiņām pārnadžu populācijā, savukārt mednieki uz šādām izmaiņām reaģē tikai pēc dažiem gadiem. Lielie plēsēji efektīgāk regulē pārnadžu skaitu. Vilku reproduktivitāte un barības patēriņš ir specializēti, lai ātri sekotu barības bāzes izmaiņām.
- 5) Plānā ir iekļauta informācija par Igaunijas un Lietuvas vilku populācijām. Informācija par Krieviju un Baltkrieviju pagaidām nav iegūta.

J. Ozoliņš informē, ka šā gada oktobrī Baltijas Terioloģijas konferencē ir plānots iegūt informāciju par Krievijas un Baltkrievijas vilku populācijām, kā arī Valsts meža dienestam ir sadarbība ar Baltkrievijas meža uzraudzības institūciju.

- 6) Komentējot Žanetes Andersones-Lilley ieguldījumu vilku izpētē, J. Ozoliņš norāda, ka viņas aizstāvētā doktora disertācija ir nozīmīga, publicēta un vērtīga informācija, un tādēļ viņas darbi būtu jāpiemin plānā. Kā arī Ž. Andersone-Lilley pārtulkos plānu angļu valodā un tiks arī iekļauta plāna autoru sarakstā.
- 7) Runājot par Norvēģijas Zinātņu padomes finansēto projektu “Lielie plēsēji Ziemeļeiropas ainavās: starpdisciplinārs risinājums reģionālai sugu aizsardzībai (Large carnivores in northern landscapes: an interdisciplinary approach to their regional conservation)”, J. Ozoliņš atzīst, ka informācija par to nav vienkārši pieejama, taču to ir iespējams izsūtīt pa e-pastu – plānā ir pievienota kontaktinformācija ar e-pasta adresi.
- 8) Apskatot iebildumus par medību ietekmi uz vilku skaitu, J. Ozoliņš norāda, ka teksts plānā ir nedaudz izmainīts, tomēr medības paliek kā galvenais vilku mirstības cēlonis un tās ietekmē populācijas struktūru un re produktivitāti.
- 9) Saistībā ar plānotām un neplānotām vilku medībām, J. Ozoliņš informē, ka šogad ir pieaudzis speciālo vilku medību skaits, taču kopumā neplānotas medības pārsniedz plānoto medību skaitu.
- 10) J. Ozoliņš informē, ka no plāna ir izņemts teksts par prēmiju izmaksu par nomedītajiem vilkiem, jo šī informācija vairs nav aktuāla.
- 11) Attiecībā uz vilku dabiskajiem ienaidniekiem plānā atstātas tikai Latvijā sastopamo dzīvnieku sugas.
- 12) Runājot par vilku – suņu hibridizācijas jautājumu, J. Ozoliņš uzskata, ka plānā jau ir iekļauts pietiekoši informācijas un to papildināt nav nepieciešams. Jāskatās arī, kā attīstīsies projekts par mājdzīvnieku (suņu) iezīmēšanu. Iespējams tā realizācijas gadījumā hibridizācijas problēma mazināsies. Turklāt jebkurā gadījumā suņu asinis vilku populācijā ātri izzūd, ja vilki saglabājas pietiekamā skaitā.
- 13) Pārrunājot vilku ietekmi uz medību saimniecībām, J. Ozoliņš norāda, ka agrāk vilki bija apdraudējums medību saimniecībām, taču tie apdraud tikai profesionālās medību saimniecības, kuru mērķis ir iegūt pēc iespējas vairāk medību produkcijas. Uz amatieru medību saimniecībām, kur galvenais produkts ir pats medību process, vilkam ir mazāka ietekme.
- 14) Saistībā ar vilku medību aizliegumu ĪADT, J. Ozoliņš informē par vēstuli, kas saņemta no Slīteres nacionālā parka. Tajā norādīts, ka vilki ir nepieciešami līdzsvara uzturēšanai dabā un pārnadžu skaita regulēšanai, un ka vilku medības ĪADT būtu jāaizliedz. J. Ozoliņš atzīmē, ka plānā kā vilkiem nozīmīgas teritorijas, kur to medības būtu jāaizliedz, ir norādīti Ķemeru un Gaujas nacionālie parki. Citas ĪADT šādus aizliegumus var iestrādāt savos teritoriju apsaimniekošanas plānos.

Jānis Baumanis (Valsts meža dienests) – Plāna mērķis ir saglabāt vilkus visā Latvijas teritorijā, tā kā nebūtu nozīmes mākslīgi radīt kādus ierobežojumus mazās teritorijās. Varētu apšaubīt argumentu, ka vilki regulē pārnadžu skaitu, jo Teiču un Krustkalnu rezervātos vilkus nemedī, taču pārnadžu skaits tur joprojām ir liels.

J. Ozoliņš – ĪADT galvenā problēma varētu būt ar pārnadžu piebarošanu. Piebarošana nav vēlama, tomēr tā notiek.

J. Baumanis – Teiču rezervātā piebarošana nenotiek, bet meža cūku ir daudz. Ja ĪADT netiek galā ar piebarošanas problēmu, nevajadzētu piesaukt vilkus kā argumentu.

- J. Ozoliņš – Iespējams ir arī pārspīlēta attieksme pret pārnadžu nodarītajiem postījumiem audzēm. Vai tiešām ilgtermiņā pārnadžiem ir tik liela ietekme uz aizsargājamiem augiem?
- Mārtiņš Kalniņš (Dabas aizsardzības pārvalde) – Tas vairāk attiecas uz kopjamām pļavām.
- Aivars Ornicāns (LU Bioloģijas fakultāte) – Galvenais arguments ir, ka meža cūkas izrakņājot pļavas, izmaina to vecumstruktūru – veidojas pļavas ar jaunām augu paaudzēm.
- J. Ozoliņš – Šādā boreālā meža ekosistēmā meža cūka nav raksturīga tik lielā skaitā, bet ar vilku klātbūtni vien šo problēmu atrisināt nevar.
- Linda Dombrovska – Vai ir palielinājies vilku nodarīto postījumu skaits ap ĪADT?
- Gundega Aizupiete (ĶNP) – Postījumu ap parku nav.
- J. Baumanis – Gribēja ieviest vilku medību aizliegumu Papes dabas parkā – vietā, kur jau ir palielināts vilku postījumu skaits.
- J. Ozoliņš piebilst, ka Pasaules Dabas fonds pagaidām neizrāda vēlmi sadarboties saistībā ar Lielo zālēdāju iniciatīvu un atbilstošiem jautājumiem vilku plāna sakarā.
- 15) J. Ozoliņš informē, ka plānā papildināta sadaļa par tā saistību ar citiem sugu aizsardzības plāniem.
- 16) Atbildot uz komentāru par vilku aizsardzības sistēmas nepieciešamību, J. Ozoliņš paskaidro, ka šāds plāns ir vajadzīgs kā garantija sugas nākotnei.
- 17) J. Ozoliņš informē, ka plānā ir iekļauti arī jaunākās socioloģiskās aptaujas dati par iedzīvotāju attieksmi pret lielajiem plēsējiem. Aptauja parāda, ka Latvijā salīdzinājumā ar citām valstīm, kur veikta šī aptauja, iedzīvotāji ir visvairāk gatavi sadzīvot ar vilkiem, taču nav gatavi, ka vilku skaits varētu pieaugt.
- L. Dombrovska – Latvijas mednieku asociācijas (LATMA) veiktajā aptaujā cilvēki vilku atzīmējuši kā dzīvnieku, kura medības tie atbalsta.
- Ainārs Zvejnieks (LATMA) – 74% aptaujāto atbalsta vilku medības.
- J. Ozoliņš – Vai šo aptauju vajag pieminēt plānā?
- L. Dombrovska – Tā būtu papildus informācija, ka sabiedrība neiebilst pret vilku medībām.
- 18) J. Ozoliņš, atbildot uz jautājumu, vai Latvijas vilki var uzturēt Baltijas vilku populāciju, paskaidro, ka samazinot vilku medības, Latvija var uzlabot Baltijas populācijas stāvokli, taču saimnieciski tas nebūtu izdevīgi un medību samazināšana varētu kaitēt attieksmei pret vilku aizsardzību Latvijā.
- Tiek arī plānots kopīgs pētījums ar Igauniju par abu valstu vilku populāciju dzimuma un vecuma struktūru.
- 19) Attiecībā uz infrastruktūras plānošanu, J. Ozoliņš informē par komentāriem, kas saņemti no Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas. Tajā teikts, ka ministrija atbalsta plāna intereses, taču tai nav līdzekļu un instrumentu kopīgai ainavu ekoloģisko plānu koordinēšanai, un šajos jautājumos būtu jāsaazinās ar attiecīgajām pašvaldībām.
- J. Baumanis – Jāsāk vairāk runāt publiski par šiem jautājumiem, un ne tikai vilku plāna sakarā.

20) J. Ozoliņš informē, ka plānā pieminēts Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta (ZBR) ekoloģiskais plāns kā pilotprojekts.

Aldis Liepiņš (ZBR) – No ZBR administrācijas puses ir pozitīvi, ka šī informācija ir iekļauta plānā un par šo pilotprojektu tiek runāts. Sabiedrībā gan joprojām nav izpratnes par šādiem ekoloģiskajiem plāniem – būtu jāveic izglītošanas darbi. Ieteikums sarunās par infrastruktūras plānošanu pieaicināt satiksmes ministrijas pārstāvjus.

ZBR ekoloģiskā tīklā izveidē ir ņemtas vērā lielo plēsēju pārvietošanās un koncentrēšanās vietas. Pilotprojektā varētu veikt stāvokļa monitoringu, novērtēt, vai plāns nodrošina atbilstošās funkcijas.

J. Baumanis – Šāda pieeja šķiet daudz loģiskāka nekā vilku medību aizliegumi ĪADT.

J Ozoliņš – Šie jautājumi ir jāsakārto arī juridiskā līmenī. Jāsaprot, ka vilks ir suga, kuru var aizsargāt tikai populāciju līmenī, savukārt populācijas var aizsargāt tikai ainavu līmenī.

21) Pārrunājot jautājumu par trofeju apriti, J. Ozoliņš norāda, ka Medību likuma 5. pantā ir norādīts par atbilstošu atļauju uzrādīšanas nepieciešamību, nododot medību produkciju pārstrādei. Grozījumi likumā nav nepieciešami. Ir jāizdomā, kā kontrolēt šī panta ievērošanu, taču par to ir atbildīgas uzraugošās institūcijas, nevis likumu izstrādātāji.

J. Ozoliņš jauta vai ir vēl kādi komentāri vai ieteikumi?

L. Dombrovska – Jautājums par lokāliem medību aizliegumiem nepieciešamības gadījumos. Kas ir šie nepieciešamības gadījumi?

J. Ozoliņš – To vairāk izmanto lūšiem, bet iespējams vilkiem būtu jāizmanto ĶNP gadījumā.

G. Aizupiete – No 2006. gada ĶNP apsaimniekošanas plānā vilki ir iekļauti kā medījami dzīvnieki.

L. Dombrovska – Jautājums attiecībā uz vilkam nepieciešamās teritorijas lieluma formulējumu telemetrijas pētījumu sakarā. Kā var zināt, ka vilkam šī teritorija ir nepieciešama vai vienkārši tāda tajā brīdī ir pieejama?

J. Ozoliņš piekrīt, ka jāpadomā par savādāku formulējumu plāna tekstā.

L. Dombrovska – Attiecībā uz kompensācijām par vilku postījumiem, informē, ka tiks izstrādāti priekšlikumi par šī jautājuma atrisināšanu, taču ir problēmas ar finanšu līdzekļu ieguvī. Vienots finanšu fonds diez vai būs iespējams. Būtu nepieciešams šo jautājumu kopīgi pārrunāt un piesaistīt arī lauksaimniekus.

J. Ozoliņš aicina vēl radušos ieteikumus un komentārus nosūtīt elektroniski plāna izstrādātājiem līdz 5. oktobrim.

Sēdi vadīja:

J. Ozoliņš

Protokolēja:

A. Žunna